

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

**ELEKTRONISKIE PIERĀDĪJUMI
CIVILPROCESĀ**

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Vadims Koroļovs**

Studenta apliecības Nr.: Vk10077

Darba vadītāja: Dr.iur. Daina Ose

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Maģistra darba tēma ir "Elektroniskie pierādījumi civilprocesā". Šī tēma ir izvēlēta, jo pasaule turpina virzīties digitālās transformācijas virzienā un 2020. gada notikumi kalpoja par sava veida akseleratoru. Elektroniskā saziņa un elektronisko dokumentu aprīte saimnieciskajā un privātajā dzīvē ieņem līderpozīcijas, salīdzinājumā ar fizisku dokumentu aprīti un rakstveida līguma slēgšanu. Personas vēlas ātri saņemt un nodot informāciju, ātri noslēgt līgumus, baudīt citas elektroniskās vides priekšrocības. Tā rezultātā, nemazāk svarīgs ir arī drošības apsvērumi, ar mērķi, nepieciešamības gadījumā, spēēt aizstāvēt aizskartās tiesības arī tiesā. Līdz ar to, elektronisko pierādījumu nozīme arvien aug, turklāt tie var kalpot par izšķirošiem pierādījumiem personu aizskarto tiesību aizsardzībā.

Elektronisko pierādījumu izmantošana saistās ar vairākiem izaicinājumiem. Turklāt jāatzīst, ka elektroniskie pierādījumi ir samērā maz pētīti no civilprocesa aspekta. Sagaidāms, ka civilprocesa jomā lietas dalībnieki, izprotot elektronisko pierādījumu nozīmīgumu, arvien vairāk uzdrošināsies tos izmantot civiltiesiska strīda risināšanā. Vienlaicīgi, tiesas drošāk varētu tos attiecināt uz lietu, kā arī tos pieļaut. Savukārt, likumdevējs- izvērtētu kā vēl efektīvāk varētu notikt lietas materiālu apmaiņa starp lietas dalībniekiem un lietas vešana tiesā.

Līdz ar to, darba mērķis ir izpētīt elektroniskā formā radīta objekta būtību un tā izmantošanas aspektus tiesā. Pētāmā objekta lokā ietverot- elektroniskā formā radītos objektus, kuri plaši tiek izmantoti starp komersantiem, kā arī fizisku personu iecienītus ikdienas saziņā elektroniskā formā radītus objektus. Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā tiek pētīta elektronisko pierādījumu būtība un to veidi. Otrajā nodaļā elektroniskie pierādījumu tiek analizēti kā pierādīšanas līdzekļi. Darba trešā nodaļa satur pušu pierādīšanas pienākumu un to sadali. Savukārt, svarīgākie aspekti elektronisko pierādījumu izmantošanai tiesā vērtējot elektronisko pierādījumu attiecināmību, pieļaujamību un izprasīšanu ir analizēti darba ceturtajā nodaļā.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, autors darbā izmantos analītiskās, salīdzinošās un vēsturiskās pētniecības metodes. Izmantojot salīdzinošo metodi, autors aplūkos un salīdzinās dažādās literatūras avotos paustās atziņas. Analītiskā pētniecības metode tiks izmantota, lai analizētu normatīvo aktu saturu, tiesu spriedumus un atsevišķos gadījumos ārvalsts regulējumu elektronisko pierādījumu jomā.

Elektronisko pierādījumu tiesiskā regulējuma izpēti un analīzes rezultātā tika identificētas vairākas normatīvo aktu nepilnības un neprecizitātes, kas nepamatoti kavē un liedz pilnvērtīgi izmantot elektroniskos pierādījumus tiesā, kā arī pilnvērtīgi aizstāvēt personu aizskartās tiesības. Darbā identificētajām problēmām tiek piedāvāti risinājumi, kas sasniedzami veicot grozījumus

dažādos normatīvajos aktos papildinājumu un precizējumu veidā. Jautājumos, kas nav risināmi ar tūlītēju redakcionālu grozījumu izdarīšanu normatīvajos aktos, tiek piedāvāts jautājuma apskats turpmākas diskusijas uzsākšanai.

Atslēgas vārdi: elektroniskie pierādījumi, pierādījumu attiecināmība, pierādījumu pieļaujamība, pierādījumu izprasīšana.

ANNOTATION

The topic of the Master's Thesis is "Electronic Evidence in Civil Proceedings". This topic has been chosen because the world continues to move towards digital transformation. Electronic communication and electronic document circulation takes leading positions compared to the circulation of physical documents and entries into written contracts. Society wants to receive and transfer information faster, enter into contracts quickly as well as enjoy other electronic environment benefits. Consequently, security considerations are also important so that a person could defend his or her violated rights in the court if situation so requires. Therefore, the importance of electronic evidence is growing, and it can serve as crucial evidence in the protection of the persons' violated rights.

The use of electronic evidence poses a number of challenges. It must also be admitted that electronic evidence has been relatively little studied from the point of view of civil proceedings. In the field of civil proceedings, it is expected that the parties to a case, having become aware of the importance of electronic evidence, will increasingly dare to use it in resolving civil disputes. At the same time, courts would be safer to apply it to cases and to allow it, while the legislator would assess how the exchange of case materials between the parties to a case and handling a case could take place more efficiently.

In view of the above, the goal of this Master's Thesis is to study the nature of electronic evidence and aspects of its use in court. The Thesis consists of four chapters. Chapter 1 examines the nature of electronic evidence and types thereof. Chapter 2 analyses electronic evidence as means of proof. Chapter 3 includes burden of proof and their distribution between parties. The most important aspects of the use of electronic evidence in court, i.e. relevance and admissibility of electronic evidence includes Chapter 4.

In order to achieve the goal set, the Author will use analytical, comparative and historical research methods. Using the comparative method, the Author will look at and compare the findings in different literature sources. The analytical research method will be used to analyse the contents of regulatory enactments, court judgments and, in some cases, foreign regulations in the field of electronic evidence.

As a result of the research and analysis of the legal regulation of electronic evidence, several shortcomings and inaccuracies of regulatory enactments were identified which unreasonably hinder and prevent the full-fledged use of electronic evidence in the court as well as the full protection of the persons' violated rights. The Thesis offers solutions to the identified problems which can be achieved by making amendments to various regulatory enactments in the form of additions and clarifications. In the matters that cannot be solved by making immediate editorial

amendments to the regulatory enactments, an overview of the issue is offered for further discussion.

Key words: electronic evidence, relevance of evidence, admissibility of evidence, request for evidence.

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	7
1. ELEKTRONISKIE PIERĀDĪJUMI UN TO VEIDI	11
2. ELEKTRONISKIE PIERĀDĪJUMI KĀ PIERĀDĪŠANAS LĪDZEKĻI.....	18
3. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS UN TO SADALE. ELEKTRONISKO PIERĀDĪJUMU ASPEKTI.....	28
4. ELEKTRONISKO PIERĀDĪJUMU IZMANTOŠANAS PRASĪBAS	36
4.1. Vispārīgās prasības elektronisko pierādījumu jomā	36
4.2. Elektronisko pierādījumu pieļaujamība	39
4.3. Elektronisko pierādījumu attiecināmība	45
4.4. Pierādījumu izprasīšana	48
KOPSAVILKUMS	53
IZMANTOTIE AVOTI.....	55
DOKUMENTĀRĀ LAPA	60

IEVADS

Pasaulē ar katru gadu pieaug interneta lietotāju skaits. 2020. gada janvārī aktīvo lietotāju skaits saniedza 4.54 miljardu cilvēku¹, kas sastāda 59% no kopējā planētas iedzīvotāju skaita. Attīstās arī datoru un viedierīču lietošanas prasmes, ierīces kļūst pieejamākas, kā arī lietošanai draudzīgākas kļūst programmatūras. Cilvēki arvien biežāk izvēlas pavadīt laiku e-vidē. Daudzas ikdienas darbības, kuras vēl nesenā pagātnē cilvēki pārsvarā mēdza veikt ārpus e-vides, jau pašsaprotami tiek veiktas tur. Piemēram, arvien vairāk cilvēki iepērkas internetā. Tā 2019. gadā attiecībā pret iepriekšējo gadu, interneta lietotāju skaits, kuri vismaz vienu reizi ir iepirkušies internetā ir pieaudzis par 16.1%. Turklāt, ļoti ievērojams interneta lietotāju skaits ASV (93%), Lielbritānijā (97%), Ķīnā (92%) 2018. gadā vismaz vienu reizi ir iepirkušies internetā². Tas protams nebūtu iespējams bez ērtām platformām, tādām kā Amazon, Aliexpress, attīstītas loģistikas un apmaksas sistēmām. Līdz ar to, uzņēmējdarbība šobrīd arī nav iedomājama bez digitāliem risinājumiem. Arvien vairāk klientu pieprasa ātrāku un ērtāku saziņu elektroniski, vēlas pasūtījumus veikt attālināti, saņemt produktu sev ērtā veidā. Klienti vēlas slēgt darījumus ātrāk, vienkāršāk, izmantojot elektroniskus risinājumus, bez laika pavadīšanas ceļā³.

Arī personu savstarpējā komunikācijā arvien vairāk tiek izmantoti tūlītējās ziņojuma apmaiņas iespējas, e-pasti un tml. Turklāt, arvien retāk e-vidē izveidotie dokumenti tiek drukāti papīra formā ar mērķi tos apstrādāt vai arhivēt. Atsevišķie pētījumi, jau 2013. gadā uzrādīja, ka, vairāk nekā 90% no visiem organizācijās dokumentiem tiek radīti e-vidē un aptuveni 70% nekad netiek izdrukāti⁴. Turklāt, tehnoloģiju izmantošanas rezultātā, dažkārt nemaz nav iespējams izdrukāt papīra formā informāciju, kas apliecinātu kādu notikumu vai faktu.

Ikdienas dzīvē ielaužas arī blokķēžu risinājumi, kas jau ir likumdevēju dienas kārtībā, un, iespējams, ceļā uz iesakņošanas arī saimnieciskajā dzīvē⁵. Lai gan šobrīd ir samērā daudz atvērta juridisku jautājumu, pēdējos gados arī Eiropas Parlaments ir pievērsies šī jautājuma

---

¹[b.a.] Digital population worldwide. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> [aplūkots 01.11.2020.]

² [b.a.] E-commerce worldwide. Pieejams: <https://www.statista.com/outlook/243/100/ecommerce/worldwide#market-aru> [aplūkots 01.11.2020.]

³ Ozols G. Trīs digitālie risinājumi, kas samazinās birokrātiju Tavam biznesam. VARAM, 11.09.2019. Pieejams: <http://www.varam.gov.lv/lat/print/?doc=27917&from=27> [aplūkots 01.11.2020.]

⁴ Gillespie J., Coping when everything is digital? Digital Documents and Issues in Document Retention. Pieejams: http://www.cyberlawcentre.org/ddr/ddr_wp_A4.pdf 4.lpp. [aplūkots 01.11.2020.]

⁵ Pollock D. Will 2020 Be The Year Cryptocurrency And Blockchain Becomes Operational? Forbes, 29.01.2020. Pieejams: <https://www.forbes.com/sites/darrynpollock/2020/01/29/will-2020-be-the-year-cryptocurrency-and-blockchain-becomes-operational/#1f3af3e16960> [aplūkots 01.11.2020.]

izpētei⁶. Uzņēmējdarbības vidē tiek investēti lieli naudas līdzekļi lai izpētītu un attīstītu blokķēžu tehnoloģiju pielietojumu dažādās uzņēmējdarbības jomās. IBM, pateicoties lieliem ieguldījumiem šīs jomas izpētē, uzskata par vienu no flagmaņiem un sagaida, ka jau šogad kompānija spēs piedāvāt tehnoloģiskus risinājumus, kurus izmantojot, uzņēmēju sniegtie pakalpojumi varētu kļūt efektīvāki, drošāki un tml.⁷. Būtu vērts pieminēt arī Kalifornijā bāzēto kompāniju “Oasis Labs”, kas darbojas, izmantojot blokķēžu risinājumus un saviem klientiem piedāvā slēgt “gudros līgumus”. Savukārt, cita Kalifornijā bāzētā kompānija “Doc.ai”, darbojas medicīnas un cilvēku veselības izpētes jomā, izmantojot blokķēdes tehnoloģiju apvienojumā ar mašīnmācīšanās metodēm.

Arī 5G tīkla infrastruktūra strauji attīstās, un tiek pakāpensiski ieviesta arī Latvijā. Tā var būtiski sekmēt dažādu jomu attīstību - lietu internetu, viedās pilsētas, valsts aizsardzību un tml.⁸ Sasniedzot noteiktu līmeni, tā var radīt digitālu transformāciju gandrīz visās jomās.

Šī laikmeta iezīme ir arī tāda, ka ļoti strauji var notikt izmaiņas ikdienas dzīvē. Var apgalvot, ka tehnoloģiski risinājumi ikdienas pakalpojumu sniegšanai e-vidē ir pieejami, bet to izmantošana ir atkarīga no personu ieradumiem. Savukārt, ieradumi var strauji mainīties arī ārējo apstākļu ietekmē. Tā, piemēram, 2020. gada 12. martā izsludinot ārkārtējo situāciju valstī, strauji pieauga digitālo rīku lietošana. Balstoties uz Latvijas Valsts radio un televīzijas centra informāciju, 2020. gada martā strauji pieauga pieprasījums pēc eID kartes un eParaksta. Salīdzinot ar 2019. gadu, eID kartes lietošana 2020. gada martā teju dubultojusies, sasniedzot 231 tūkstoti reižu⁹. 2020. gads kopumā arī e-komercijas jomā aizvadīts straujas attīstības zīmē, ko sekmēja dažādi vīrusa apkarošanas dēļ ieviestie ierobežojumi¹⁰.

Komercdarbības jomā līguma slēgšana starp patērētāju un uzņēmēju jau ierasti notiek atzīmējot noteiktu lauku pārdevēja mājas lapā - tā sniedzot piekrišanu līguma noteikumiem. Strauji izplatās bezkontakta kurjera preču piegādes, kā arī pakomātu sūtījumi. No klienta netiek prasīts parakstīties preču-pavadzīmē-rēķinā par preču saņemšanu. Tā vietā piegādātājs paļaujas uz digitālo risinājumu kopumu, kas nepieciešamības gadījumā ļautu pierādīt, ka preču piegāde

---

⁶ Boucher P. How blockchain technology could change our lives. EU publications, 20.02.2018. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9964fbfd-6141-11e7-8dc1-01aa75ed71a1> [aplūkots 02.11.2020.]

⁷ Manning. L. Already in 2020, IBM Announces Wealth of Blockchain Products Targeted at Many Industries. Nasdaq, 06.02.2020. Pieejams: <https://www.nasdaq.com/articles/already-in-2020-ibm-announces-wealth-of-blockchain-products-targeted-at-many-industries> [aplūkots 02.11.2020.]

⁸ Skutelis K. LMT šo gadu noslēdz ar piecām palaistām 5G bāzes stacijām. Kursors, 22.12.2019. Pieejams: <https://kursors.lv/2019/12/22/lmt-so-gadu-nosludz-ar-piecām-palaistām-5g-bāzes-stacijām/> [aplūkots 02.11.2020.]

⁹ [b.a.] VARAM: Ar Latvijas e-ID karti iespējams saņemt e-pakalpojumus arī citās ES dalībvalstīs. VARAM, 17.04.2020. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/aktual/preses_relizes/?doc=28530 [aplūkots 02.11.2020.]

¹⁰ Zalēne L. Eksperte: Covid-19 ierobežojumi raisījuši vulkāna izvirdumam līdzīgu e-komercijas izrāvieni. LSM, 27.12.2020. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/eksperte-covid-19-ierobejojumi-raisisjusi-vulkana-izvirdumam-lidzigu-e-komercijas-izravieni.a386793/> [aplūkots 27.12.2020.]

ir veikta. Piemēram, ieraksti automašīnas videoreģistrātoros kopā ar kurjera automašīnas GPS ierakstu, sms vai e-pasta vēstules nosūtīšana no pārdevēja par piegādes veikšanu, ieraksti no pakomāta sistēmas datu bāzes un tml.

Iepriekš minēto procesu rezultātā, elektronisko pierādījumu nozīme civilprocesā kļūst aktuālāka, jo strauji pieaug iespējamība, ka tiesas vēl biežāk saskarsies ar elektroniskiem pierādījumiem, risinot civiltiesiskus strīdus, un tie var kalpot par izšķirošiem pierādījumiem aizskarto tiesību aizsardzībā. Publisko tiesību nozarē, it īpaši konkurences tiesībās, elektroniskie pierādījumi jau ieņem vienu no būtiskākām lomām kopējā pierādījumu klāstā un tās ir kļuvušas par pašsaprotamu lietu¹¹.

Elektronisko pierādījumu izmantošana saistās ar vairākiem izaicinājumiem, turklāt jāatzīst, ka elektroniskie pierādījumi no civilprocesa aspekta ir samērā maz pētīti. Sagaidāms, ka civilprocesa jomā lietas dalībnieki, pārējo pierādījuma trūkuma dēļ un izprotot elektronisko pierādījumu nozīmīgumu, arvien vairāk būs spiesti tos izmantot civiltiesiska strīda risināšanā.

Pakāpeniski notiek arī normatīvo aktu izmaiņas, ar kuru palīdzību tiek regulēti notikumi elektroniskajā vidē, tiek skaidroti elektroniskajā vidē radīto objektu tiesiskais ietvars un to saturs. Tā līdz ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 910/2014¹² spēkā stāšanās, Eiropas Savienības dalībvalstu vidū tika nostabilizēts termina “elektronisks dokuments” saturs. Šobrīd ar to tiek apzīmēts jebkāds saturs, kas tiek glabāts elektroniskā formātā, jo īpaši teksta vai skaņas, vizuāls vai audiovizuāls ieraksts¹³.

Līdz ar to, darba mērķis ir izpētīt elektroniskā formā radīta objekta būtību un tā izmantošanas aspektus tiesā. Pētāmā objekta lokā ietverot- elektroniskā formā radītos objektus, kuri plaši tiek izmantoti starp komersantiem, kā arī fizisku personu iecienītus ikdienas saziņā elektroniskā formā radītos objektus.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, darba autors izvirza sekojošus uzdevumus:

- 1) analizēt elektronisko pierādījumu jēdzienu un to veidus;
- 2) izvērtēt elektronisko pierādījumu izmantošanu Civilprocesā no to pieļaujamības un attiecināmības viedokļa;
- 3) izpētīt pierādīšanas nastas sadalījumu elektronisko pierādījumu jomā;
- 4) analizēt elektronisko pierādījumu izprasīšanas aspektus

---

¹¹ Temple Lang J., Legal problems of digital evidence. 2013. Pieejams: <http://antitrust.oxfordjournals.org/content/early/2013/08/01/jaenfo.jnt007.full> [aplūkots 02.11.2020.]

¹² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū. Pieņemta 23.07.2014. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=RO> [aplūkots 02.11.2020.]

¹³ Ibid. 3.panta 35. punkts

Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā tiek pētīta elektronisko pierādījumu būtība un to veidi. Otrajā nodaļā elektroniskie pierādījumu tiek analizēti kā pierādīšanas līdzekļi. Darba trešā nodaļa satur pušu pierādīšanas pienākumu un to sadali. Savukārt, svarīgākie aspekti elektronisko pierādījumu izmantošanai tiesā vērtējot elektronisko pierādījumu attiecināmību, pieļaujamību un izprasīšanu ir analizēti darba ceturtajā nodaļā. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, autors darbā izmantos analītisko un salīdzinošo pētniecības metodes. Izmantojot salīdzinošo metodi, autors aplūkos un salīdzinās dažādās literatūras avotos paustās atziņas. Analītiskā pētniecības metode tiks izmantota, lai analizētu normatīvo aktu saturu, tiesu spriedumus un atsevišķos gadījumos ārvalsts regulējumu elektronisko pierādījumu jomā.

1. ELEKTRONISKIE PIERĀDĪJUMI UN TO VEIDI

Pierādījuma jēdziena pamatā kā valdošā koncepcija dažādu valstu zinātnieku vidū ir uzskats, ka pierādījumi ir ziņas par faktiem, ar kuriem civiltiesiskajā strīdā tiek noskaidroti būtiski apstākļi par pagātnes notikumiem¹⁴. Šajā definējumā ir iekļautas būtiskas pierādījumam izvirzamās prasības, proti, attiecīgām ziņām ir jābūt nozīmei lietā kā arī tās pēc formas un ieguves veida būtu pieļaujamas civilprocesā.

Ar mērķi atvieglot pierādījumu izmantošanu un arī novērtēšanu tiesas procesa ietvaros, lai nonāktu pie ātrākas un kvalitatīvākas iespējamo pagātnes apstākļu noskaidrošanas ir pieņemts veikt pierādījumu iedalīšanu noteiktos veidos un apakšgrupās, veidojot noteiktu loģiski pamatotu klasifikāciju¹⁵. Attiecīgi, pierādījumus klasificējot pēc to formas, pierādījuma apakšgrupā būtu iekļaujami elektroniskie pierādījumi.

Civilprocesa likums¹⁶ (turpmāk arī CPL) 110. pants ierindo elektroniskos pierādījumus rakstveida pierādījumu grupā. Tas nosaka, ka ziņas par faktiem, kuriem ir nozīme lietā, un šīs ziņas ar burtu, ciparu un citu rakstisku zīmju vai tehnisku līdzekļu palīdzību ierakstītas dokumentos, citos rakstos, kā arī attiecīgās ierakstu sistēmās (audio, video magnetofonu lentēs, datoru disketēs u.c.) dēvē par rakstveida pierādījumiem. Administratīvā procesa likuma 167.pants¹⁷ līdzīgi skaidro elektroniskos pierādījumus. Savukārt, tikai kriminālprocesa likuma 136.pants¹⁸ atsevišķi izdala elektroniskos pierādījumus, nosakot, ka par pierādījumu kriminālprocesā var būt ziņas par faktiem elektroniskas informācijas formā, kas apstrādāta, uzglabāta vai pārraidīta ar automatizētām datu apstrādes ierīcēm vai sistēmām.

Eiropas Parlamenta un Padomes regula¹⁹ atrunā elektroniskā dokumenta definīciju. Nosakot, ka “elektronisks dokuments” ir jebkāds saturs, kas tiek glabāts elektroniskā formātā, jo īpaši teksta vai skaņas, vizuāls vai audiovizuāls ieraksts. No iepriekš minētā izriet, ka pie elektroniskiem dokumentiem būtu jāpieskaita dažādus failus (to skaitā pagaidu, kešatmiņu un restaurētos failus), attēlus, video ierakstus, sistēmu un programmu veidotos log ierakstus, interneta protokolos veiktos ierakstus, e-pastu saraksti, mirkļsaziņu (angļ. val. *instant*

---

¹⁴ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 83. lpp.

¹⁵ Ibid. 83. lpp.

¹⁶ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.]

¹⁷ Administratīvā procesa likums: LV likums. Pieņemts 25.10.2001 [01.03.2017. red.]

¹⁸ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005 [06.07.2020. red.]

¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū. Pieņemta 23.07.2014. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=RO>. Aplūkots [15.11.2020.]

messaging), ieraksti vienādranga tīkla protokolos (angļ. val. *peer-to-peer networking*), ierakstus sociālos tīklos (angļ. val. *social networking*) un c. Tas ir, ar terminu “elektronisks dokuments” Eiropas Savienības dalībvalstīs būtu jāsaprot jebkādu elektroniska rakstura informāciju.

Savukārt, Eiropas Padomes apstiprinātās vadlīnijas “*Elektronisko pierādījumu civillietās un administratīvās lietās*²⁰” nosaka, ka *elektroniskie pierādījumi* - ir pierādījumi, kas iegūti no datiem, kas ietverti vai ko izveidoja jebkura ierīce, kuras darbība ir atkarīga no programmatūras vai dati, kas tiek glabāti vai pārsūtīti datorsistēmā vai tīklā²¹. Savienojot šo definīciju kopā ar regulas²² elektroniskā dokumenta definīciju, var secināt, ka par elektronisku pierādījumu var kalpot jebkāds elektronisks dokuments kas iegūts, tiek glabāts vai pārsūtīts datorsistēmā vai tīklā.

Vērtējot juridiskajā literatūrā iekļautās atziņas, jasecina, ka arī juridiskajā literatūrā elektroniskos pierādījumus iekļauj rakstveida pierādījumu grupā, norādot, ka par rakstveida pierādījumiem var kalpot jebkura veida informācija, kura var tikt ierakstīta. Tajā skaitā rakstiskā, grafiskā, audio, video, digitālā, vai kādā citā veidā²³.

Savulaik, rakstveida pierādījumu klasifikāciju ir sniedzis A.Līcis, iedalot rakstveida pierādījumus attiecībā pēc to satura, formas un rašanās veida²⁴.

Pēc rašanās veida izšķir oriģinālos un atvasinātos rakstveida pierādījumus. Atvasinātie rakstveida pierādījumi ir kopijas un noraksti²⁵.

Pēc satura rakstveida pierādījumus iedala rīcības un informatīvajos. Rīcības rakstveida pierādījumi ir dokumenti vai nenormatīva rakstura akti, kas satur gribas izpaušmi, vērstu uz tiesisko attiecību nodibināšanu, grozīšanu vai izbeigšanu. Visbiežāk tie ir akti, kurus izdod valsts varas vai pārvaldes iestādes, organizācijas, vai to vadītāji atbilstoši savai kompetencei, kā arī darījumi līgumi u.tml. Informatīvie dokumenti satur tādu notikumu, faktu aprakstu vai apstiprinājumu, kuriem ir pierādījumu nozīme lietā (izziņas, pārskati, akti, atzinumi, vēstules u.tml.)²⁶.

Pēc formas izšķir vienkāršos (vienkārši rakstveida dokumenti) un likumā noteiktajai formai atbilstošs (notariāli apliecināti vai noteiktā kārtībā reģistrēti dokumenti) pierādījumus²⁷.

---

²⁰ Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019.

²¹ Ibid.6.lpp.

²² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū. Pieņemta 23.07.2014. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=RO>. Aplūkots [17.11.2020.]

²³ Keane, A. The Modern Law of Evidence 9 edition. Oxford: Oxford University Press, 2012. 255 p.

²⁴ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003. 109 -110.lpp.

²⁵ Ibid.110.lpp.

²⁶ Ibid.110.lpp.

²⁷ Ibid.110.lpp.

Arī attiecībā uz elektroniskiem pierādījumiem varētu attiecināt A.Līča rakstveida pierādījumu iedalījumu. Tā pārsvarā visi elektroniskie pierādījumi, izņemot ar elektronisku parakstu parakstīti dokumenti, būtu attiecināmi pie vienkāršas formas rakstveida pierādījumiem. Praksē arī tiek uzskatīts, ka tiesā iesniegtais elektroniskais pierādījums pēc rašanās veida ir atvasināts rakstveida pierādījums, jāvien tas nav ar elektronisku parakstu parakstīts dokuments. Savukārt, vērtējot elektroniskos pierādījumus pēc satura, tie var būt gan rīcības gan informatīvi rakstveida pierādījumi. Tā, piemēram, e-sarakste var gan nodibināt kādas tiesiskas attiecības, kā arī sniegt kādu ziņu par faktiem.

Pēc rietumvalstu autoru domām, elektroniskie pierādījumi iedalāmi analogos pierādījumus un digitālos pierādījumus. Apzīmējot tos sekojoši: *elektroniskie pierādījumi* - ir dati, kuri satur analogo ierīču izvaddatus vai kuri ir digitālā formātā, kuri radīti, pārveidoti, saglabāti vai nosūtīti izmantojot jebkuru sakaru ierīci, datoru vai datorsistēmu un tie attiecas uz tiesas procesu.²⁸

Par analogiem pierādījumiem uzskata datus, kuri nepastāv digitālā vidē, bet tiek radīti, izmantojot analogo ierīču izvaddatus. Tas ir, video, foto vai audio ierakstu ierīču ierakstītā informācija magnētiskā lentē un tml. Anologo pierādījumu, atšķirībā no digitāliem pierādījumiem, ir tā, ka informācija tiklīdz ir ierakstīta – to ir iespējams neskaitāmas reizes nolasīt, taču ievērojami grūtāk to pārveidot. Iejaukšanās magnētiskās lentes informācijas saturā, ekspertīzes rezultātā, ir samērā viegli atklājama, turpretī digitālo pierādījumu jomā to atklāt ir daudz grūtāk²⁹. Savukārt, digitālo pierādījumu pamatā ir digitāli dati, kurus plašāk var klasificēt kā bināros datus, kur informācija ir attēlota binārā formā un teksta datus, ieskaitot burtus, ciparus un pieturzīmes³⁰. Turklāt, lai lietotājs varētu skatīt tekstu un skaitļus, kā arī redzēt attēlus vai dzirdēt skaņu, datu binārā forma jāpārvērš, izmantojot kodu. Bināra informācija var būt attēlota, izmantojot bināro bāze 2 skaitļu sistēmu, lai gan biežāk tiek lietota bāze 8 sistēma, vai heksadecimāla bāze 16³¹.

Digitālie pierādījumi pēc būtības ir trausli. Tie var tikt mainīti, bojāti vai iznīcināti nepareizi ar tiem rīkojoties vai veicot to pārbaudi. Tos var viegli kopēt un modificēt un nav viegli tos uzturēt oriģinālā stāvoklī³². Taču atšķirībā no analogiem pierādījumiem, digitāli veidotā informācija satur metadatus.

---

²⁸ Mason, S. International electronic evidence. London: British Institute of International and Comparative Law, 2008. xxxv p.

²⁹ Paul, G. Foundations of digital evidence. American bar association, 2008, 257p.

³⁰ Electronic Evidence Fourth edition, S.Masson, p.6.

³¹ Ibid. p.6.

³² Inikpi O., A New Approach of Digital Forensic Model for Digital Forensic Investigation. IJACSA, 2011. Pieejams: <https://core.ac.uk/download/pdf/25850684.pdf> 1.p. [aplūkots 01.12.2020.]

Metadati - attiecas uz elektronisko informāciju par citiem elektroniskajiem datiem, kas var tos identificēt, atklāt to izcelsmi vai vēsturi, kā arī attiecīgos datumus un laikus³³.

Bieži vien metadatus uztver kā “digitālu pirkstu nospiedumu” elektroniskam pierādījumam. Parasti, šie dati arī nav tiešā veidā pieejami lietotāja labošanai vai izmaiņām³⁴. Tādējādi elektronisko pierādījumu jomā metadati ļauj celt pierādījuma autentiskumu. Zinātniskā literatūrā pierādījuma autentiskums (*autentisks - ar oriģinālu saskanīgs, īsts, pareizs, uz pirmavotu balstīts*)³⁵ tiek uzskatīts par svarīgu priekšnoteikumu elektronisko pierādījumu jomā. Lai pierādījums varētu apstiprināt vai noliegt kādu apstākļu pastāvēšanu, ir nepieciešama informācija, kura nav pārveidota, tas ir - pilnīga. Šādam apgalvojumam var piekrist, jo tikai ticami un nepārveidoti dati ļauj tiesām noskaidrot objektīvo patiesību.

Ņemot vērā samērā plašu elektronisko pierādījumu izmantošanu civilprocesā, ar mērķi novērst neskaidrības un sekmēt vienotu pieeju tiesu praksē, tie būtu atsevišķi definējami CPL. Nosakot ka, **“elektroniskie pierādījumi ir ziņas par faktiem kas radīti, uzglabāti vai pārraidīti ar jebkādu ar datorprogrammatūras darbināmu ierīci”**. Ar to saprotot vissplašāko iespējamo definīciju, tajā skaitā, audio un video ierakstus, fotogrāfijas, auditācijas pierakstus un tml.

Ņemot vērā elektronisko pierādījumu daudzējādību, normatīvos aktos un literatūrā nepastāv vienota elektronisko pierādījumu klasifikācija. Autori cenšas tos uzskaitīt, taču to saraksts mainās pateicoties tehnoloģiju attīstībai. Kriminālistikas zinātnē, digitālā jomā iegūstamos pierādījumus pēc to formas mēdz grupēt sekojoši:

Datoru vidē radītie – ietver datoros, klēpj datoros un datu nesējos atrastos pierādījumus. To identificēšanu, uzglabāšanu, vākšanu, analīzi un ziņošanu par tiem izmeklēšanas un tiesvedības atbalstam.

Tīklā - tīkla darbību vai notikumu uzraudzība, uztveršana, uzglabāšana un analīze, lai atklātu drošības uzbrukumu, ielaušanās vai citu problēmu incidentu avotu, t.i., vīrusu vai ļaunprātīgas programmatūras uzbrukumus, neparastu tīkla trafiku un drošības pārkāpumus.

Mobilo ierīču vidē - elektronisko pierādījumu iegūšana no mobilajiem tālruņiem, viedtālruņiem, SIM kartēm, plaukstdatoriem, GPS ierīcēm, planšetdatoriem un spēļu konsolēm.

Digitālie attēli – digitālu fotogrāfisku attēlu iegūšana un analīze, lai apstiprinātu to autentiskumu, atgūstot attēla faila metadatus, lai noskaidrotu tā vēsturi.

---

³³ Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.7

³⁴ Ibid. p.15

³⁵ LZA Akadēmiskā terminu datubāze. Pieejams:

<http://termini.lza.lv/term.php?term=autentiskums&list=autentiskums&lang=LV>. [aplūkots 01.12.2020.]

Digitālā video / audio - skaņas un video ierakstu vākšana, analīze un novērtēšana. Svarīgi ir šo ierakstu autentiskuma analīze, vērtējot vai ieraksts ir oriģināls un vai tas ir ļaunprātīgi vai nejauši sagrozīts.

Atmiņas kriminālistika - pierādījumu atgūšana no skrienoša datora operatīvās atmiņas, saukta arī par tiešsaistes iegūšanu³⁶.

Vērtējot iepriekš minēto digitālo pierādījumu iedalījumu kriminalistikas jomā, var secināt, ka tas ir samērā universāls un nav specifiski vērsts un krimināltiesību jomu. Vēl vairāk attīstoties elektronisko pierādījumu izmantošana civilprocesā, šādu iedalījumu varētu sekmīgi pielietot arī civilprocesa jomā. Turklāt, no iepriekš minētā iedalījuma secināms, ka visiem elektroniskiem pierādījumiem digitālā formā ir kopīgas iezīmes.

Visi digitālie pierādījumi rodas izmantojot kādu digitālu ierīci, kurā iebūvēts centrālais procesors (angļu val. *central processor unit*). Tā ir funkcionālā katras šādas ierīces pamatsastāvdaļa, kura pati sastāv no vairākām daļām. Šīs daļas kopā saņem datus, veic loģiskas vai aritmētiskas darbības un atspoguļo rezultātus. Rezultāti tiek nodoti vietējai krātuvei vai displeja vienībai vai izmantojot tīkla savienojumu nosūtīti uz citu ierīci³⁷. Katrai šādai ierīcei ir nepieciešama programmatūra. Tā sastāv no programmām, kas sniedz norādījumus digitālajai ierīcei. Izšķir divas galvenās programmatūras kategorijas: sistēmas programmatūra un lietojumprogrammatūra. Programmatūras programmu kopums, kas pārvalda ierīču pamatdarbību dēvē par operētājsistēmu. Operētājsistēma kontrolē datu plūsmu, ieraksta atmiņā un pārvalda visas ierīces aparatūras sastāvdaļas, piemēram, displeju, ievadierīces, tīkla mijiedarbību utt. Operētājsistēma arī ļauj lietotājam pārvaldīt visus lietotājam specifiskos failus, ļaujot vairākiem lietotājiem dalīties ar ierīces lietošanu, un darbojas kā saskarne starp aparatūru un lietojumprogrammatūru. Lietojumprogrammatūra nodrošina uz lietotājiem vērstu sistēmu. Šī ir "īpaša mērķa" programmatūra, kas ļauj lietotājam veikt īpašas darbības ierīcē. Tā var ietvert teksta apstrādi, tīmekļa pārlūkošanu, e-pastu saziņu, darbības sociālos tīklos, prezentāciju sagatavošanu un tml. Lietojumprogrammatūras piemēri ietver Microsoft Word, Internet Explorer, Outlook, PowerPoint, Excel, LibreOffice un tml. Šīs un citas lietojumprogrammas ir galvenie iemesli, kuru dēļ cilvēki lieto digitālas ierīces (tas ir, īpašu uzdevumu veikšanai, kas vienkāršoti ar datoru un tā lietojumprogrammatūru)³⁸.

Katrā digitālā ierīcē tiek iebūvēts arī pulkstenis, kuram ir svarīga loma digitālo pierādījumu jomā. Tas pilda divas funkcijas: 1) rada laika impulsus, lai nodrošinātu, ka notikumi ir

---

³⁶ [b.a.]. Different types of digital forensics. The Open University, [b.g.]. Pieejams: <https://www.open.edu/openlearn/science-maths-technology/digital-forensics/content-section-4.3> [aplūkots 01.12.2020.]

³⁷ Mason, S., Seng, D. Electronic Evidence Fourth edition. Institute of Advanced Legal Studies, 2017, 1 p.

³⁸ Ibid. 2 p.

sinhronizēti un notiek paredzamā secībā. Pulkstenis koordinē visus centrālā procesora komponentes. Katram darbības posmam seko secīgi, ar dažādu ātrumu notiekošās darbības. Sistēmas darbības tiek sinhronizētas ar elektroniskā pulksteņa impulsa palīdzību. 2) Pulkstenis bieži kalpo arī tam, lai attēlotu laiku un datumu lietotājiem saprotamā veidā. Lielākas datorsistēmas sinhronizē pulksteņus ar uzticamu laika avotu, izmantojot tādas sistēmas saskarni kā tīkla laika protokolu. Lielākajai ierīču daļai iebūvēto pulksteni darbina akumulators, un tas darbojas nepārtraukti pat tad, ja ierīce ir izslēgta. Sistēmas pulkstenim bieži ir būtiska loma laika zīmogošanā (angļu val. *time stamps*). Operētājsistēma izmanto datumu un laika iestatījumus lai anotētu notikumu reģistru, piemēram, ierakstīt failu izveidošanas vai modificēšanas datumu un laiku.

Katrā digitālā ierīce atrodas arī datu krātuve. Tā tiek lietota ar mērķi saglabāt programmas, tās ievaddatus un izvaddatus. Parasti ir divas uzglabāšanas formas: primārā krātuve un sekundārā krātuve. Primārā krātuve parasti tiek lietota centrāla procesa vajadzībām. Sekundārā krātuve ir krātuve, kurai procesors nav tieši pieejams. Atšķirībā no primārās krātuves, sekundārā krātuve nav mainīga: tā saglabā datus, kad ierīce tiek izslēgta. Tipiskas sekundārās krātuves uzglabāšanas formas: pastāvīgi pievienotās datoram (iekšējā atmiņa) vai pievienots, kad nepieciešama (ārējā atmiņa).

Atsevišķu digitālo pierādījumu tapšanā iesaistās arī *uzticamības pakalpojumu sniedzējie* Eiropas parlamenta un padomes regulas nr. 910/2014 “par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū” noteiktajā kārtībā. Starp regulas mērķiem ir stiprināt elektronisko darījumu uzticamību iekšējā tirgū, nodrošinot vienotu pamatu drošai elektroniskai mijiedarbībai starp iedzīvotājiem, uzņēmumiem, un publiskām iestādēm, tādējādi palielinot publisko un privāto tiešsaistes pakalpojumu, elektroniskās darījumdarbības un elektroniskās komercijas efektivitāti Savienībā³⁹. Attiecīgi, kā viens no veidiem kā paaugstināt elektroniskajā vidē slēgto darījumu drošumu – ir izmantot drošu elektronisko parakstu. Latvijā VAS “Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs” ir vienīgais uzticamības pakalpojumu sniedzējs, kas nodrošina elektroniskā paraksta pakalpojumus iedzīvotājiem un organizācijām.

Izvērtējot iepriekš minētos elektronisko pierādījumu definīcijas un digitālo pierādījumu raksturīgākās iezīmes, var secināt, ka pēc to formas, tos var iedalīt divās grupās – analogos pierādījumos un digitālos pierādījumos. Līdz ar to, pierādījumus, kuri tika radīti un iegūti

---

³⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū. Pieņemta 23.07.2014. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0910&from=RO> Aplūkots [14.12.2020.]

izmantojot digitālās ierīcēs – precīzāk būtu apzīmēt ar terminu digitālie pierādījumi. Turpretī, analogo ierīču izvaddatus (piemēram, foto filmiņa, video lente, audio ieraksts un tml.) būtu pareizāk apzīmēt ar terminu analogie pierādījumi. Taču, ņemot vērā, ka digitālie un analogie pierādījumi juridiskajā literatūrā bieži vien tiek aplūkoti kopā, kā arī mūsdienās arvien vairāk informācija analogā formātā tiek pārvērsta digitālajā– darba turpinājumā tiks lietots kopīgs digitālo un analogo pierādījumu apzīmējums – *elektroniskie pierādījumi*.

Izvērtējot elektronisko pierādījumu daudzveidību, to digiālo dabu un ņemot vērā, ka dati digitālā formā var tikt daļēji vai pilnīgi pārveidoti – ar nodomu vai arī neuzmanības dēļ – turpmākās nodaļās tiks pētīts elektronisko pierādījumu izmantošanas prasības civillietās un to problemātiskie aspekti.

2. ELEKTRONISKIE PIERĀDĪJUMI KĀ PIERĀDĪŠANAS LĪDZEKĻI

Elektroniskie pierādījumi tiek iekļauti rakstveida pierādīšanas līdzekļu grupā, līdz ar to civilprocesā tie nepastāv kā atsevišķa pierādīšanas līdzekļu grupa. CPL 95. p. nosaka, ka tiesa pieļauj tikai likumā noteiktos pierādīšanas līdzekļus, nesniedzot precizāku pierādīšanas līdzekļu definīciju. Savukārt, CPL 17. nodaļā apkopo likumā atļautos pierādīšanas līdzekļus - pušu un trešo personu paskaidrojumi, liecinieku liecības, rakstveida pierādījumi, lietiskie pierādījumi, ekspertīze, institūcijas atzinums.

Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka CPL teorijā rakstveida pierādījumus pieņemts uzskatīt par vissvarīgākajiem pierādījumiem⁴⁰. Pierādījuma nozīmes nav materiālam, uz kura zīmes ierakstītas, bet gan to saturam, t.i., izteiktajai domai, kas liecina par gribas izpaušmi vai attiecas uz konkrētu tiesisku attiecību rašanos, pārgrozīšanos vai izbeigšanos⁴¹. Šim apgalvojumam var daļēji piekrist, jo rakstveida pierādījumi vērsti uz ziņu par kādu tiesisku attiecību fiksēšanu kādā informācijas nesējā. Tādējādi nodrošinot, ka laika gaitā ierakstītās ziņas paliek nemainīgas un netiek pakļautas kādiem fizioloģiskiem procesiem, kuru rezultātā ziņas par faktiem var tikt pasniegti nepilnīgi vai arī kļūdaini. Tā piemēram, pušu paskaidrojumi vai liecinieku liecību saturs par kādu senāku notikumu var būt neprecīzi. Tomēr pierādījuma formai nevajadzētu pierādījumam piešķirt svarīgumu jeb celt tā vērtību. Tas ir, civilprocesā nevienam pierādīšanas līdzeklim nav priekšroka attiecībā pret citiem pierādīšanas līdzekļiem⁴². Pierādīšanas līdzekļa izvēle ir lietas dalībnieku ziņā, savukārt tiesa, vērtējot lietā iesniegtos pierādījumus, atzīst vai noraida to nozīmi lietā.

Uz elektroniskiem pierādījumiem kā uz rakstveida pierādīšanas līdzekļu grupā ietilpstošiem pierādījumiem attiecas rakstveida pierādījumu CPL noteikumi attiecībā uz to attiecināmību un pieļaujamību.

Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka pierādīšanā elektronisko pierādījumu būtība ir tāda pati kā rakstveida dokumentiem, vienīgā atšķirība ir tehnoloģija, kādā pierādījums tapis. Gadījumā, ja kā pierādījums tika iesniegta otras puses rakstīta vēstule (parakstīta vai neparakstīta) un puse iebilda, ka tā to ir rakstījusi, tika lūgts nozīmēt rokraksta ekspertīzi. Ja puse atteicās, tad tika prezumēts, ka tā puse vēstuli ir rakstījusi. Elektronisko pierādījumu

---

⁴⁰ Autoru kolektīvs. Prof. Torgāna K. zin.red. Civilprocesa likuma komentāri I. Daļa (1.-28.nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 295.lpp.

⁴¹ Ibid. 295.lpp.

⁴² Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013. 122. lpp.

gadījumā pēc būtības nekas nav mainījies. Rakstīts tiek nevis ar roku, bet klaviatūru un nosūtīts elektroniski, nevis pa pastu⁴³. Šādam apgalvojumam var pievienoties, jo tas skaidri norāda uz rakstveida pierādījumu spēju pielāgoties tehnoloģiju attīstībai saglabājot nozīmīgu vietu civilprocesā.

Neskatoties uz tehnoloģiju maiņu, elektroniskie pierādījumi kā rakstveida pierādījuma veids sakņojas arī senākos rakstveida pierādījumu skaidrojumos. Rakstiskiem pierādījumiem šī vārda plašākā nozīmē jāsaprot visādi priekšmeti, uz kuriem uzdarinātas kādas zīmes, kas izteic kādu cilvēka domu, kura attiecas uz konkrētu lietu. No šā viedokļa ir maza nozīme tam, vai šās zīmes uzdarinātas uz papīra, audēkļa, ādas, koka, metāla vai akmens, vai šās zīmes sastāda zināma alfabēta burtu kārtu, vai viņas izteiktas šifra, telegrāfisku, stenografisku u.tml. zīmju veidā, vai viņas taisītas ar zīmuli, tinti, krāsām, pat asinīm, ar roku, rakstāmmašīnu vai tipogrāfiski. Šo dažādo zīmju nozīme ir tā, ka savā savienojumā tās attēlo (izsaka) zināmu cilvēka domu⁴⁴. Vērtējot rakstveida pierādījumus no vēsturiskā aspekta, var secināt, ka elektroniskie pierādījumi diezgan loģiski iederās rakstveida pierādīšanas līdzekļu grupā. Elektronisko pierādījuma forma izriet no laikmetam raksturīgā tehnoloģiju un digitālo ierīču veikspējas.

Aplūkojot pārējo Baltijas valstu regulējumu, var secināt, ka elektroniskie pierādījumi arī Lietuvā un Igaunijā tiek iekļauti rakstveida pierādīšanas līdzekļu grupā. Lietuvas civilprocesa kodeksa 197.pants iedala rakstveida pierādījumus oficiālajā un privātajā grupā. Pie privātās grupas pieskaita fizisku personu dokumentus, personīgo un biznesa korespondenci, citus rakstiskus dokumentus, kas satur datus par apstākļiem, kuri attiecas uz lietu. Pie oficiālās grupas, pieskaita dokumentus, kurus izdod valsts un pašvaldības iestādes. Elektroniskie pierādījumi izpildoties noteiktiem kritērijiem, var tikt pievienoti lietai kā rakstveida pierādījumi. Lietuvā pastāv arī plašas iespējas pārbaudīt elektronisko dokumentu autentiskumu. Tā Lietuvas tiesas ekspertīžu centrs ir spējīgs nodrošināt elektronisko pierādījumu speciālistu piesaisti, kurš būtu spējīgs veikt šādu izvērtēšanu⁴⁵.

Igaunijas civilprocesa kodekss nosaka, ka rakstveida pierādījums ir rakstisks vai kāds cits dokuments, vai datu nesējs - fotogrāfijas, video, audio, elektroniskā formā vai cits datu ieraksts, kurš satur informāciju par faktiem, kuri attiecas uz izskatāmo lietu un var tikt iesniegti tiesai uztveramā formā. Oficiāla, vai personīga sarakste, lēmumi citās lietās un ekspertu viedokļi, kuri

---

⁴³ Krūmiņš M. Pierādījumu iegūšana un pieļaujamība saistībā ar personas datiem. Jurista Vārds, 23.01.2018., nr.4 (1010)

⁴⁴ Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 391.lpp.

⁴⁵ Mason, S. International electronic evidence. London: British Institute of International and Comparative Law, 2008. 529. p.

iesniegti tiesā, arī tiek uzskatīti par rakstveida pierādījumiem⁴⁶. Turklāt, Igaunijas civilprocesa kodeksa 274. pants nosaka, ka elektroniskie dokumenti tiek iesniegti tiesā izdruku veidā vai tiek pārsūtīti elektroniski tādā formātā, kas ļauj tos izskatīt un droši uzglabāt tiesas informācijas sistēmā. Tādējādi, Baltijas valstis vienprātīgi elektroniskos pierādījumus ierindo rakstveida pierādīšanas līdzekļu grupā.

Aplūkojot elektronisko pierādījumu izmantošanu Latvijas civilprocēsā, jāsecina, ka CPL tos iekļauj likumā paredzētajos pierādīšanas līdzekļos, līdz ar to tie būtu izmantojami prasījumu un iebildumu pamatošanai, ja vien likumā nav noteikti īpaši ierobežojumi.

Likuma par “Tiesu varu” 17. panta 3. daļa nosaka, ka tiesas spriedumu var pamatot tikai ar tiem pierādījumiem, kuri ir iegūti likumā noteiktajā kārtībā⁴⁷. Līdz ar to arī elektroniskiem pierādījumiem ir jābūt likumīgiem. Ar to saprotot – tiem ir jābūt iegūtiem likumā noteiktā kārtā, kā arī to saturs nedrīkst pārkāpt citu personu tiesības.

Tiesu praksē tiek pievērsta liela uzmanība vērtējot vai elektronisks pierādījums ir iegūts likumīgi. Piemēram, Rīgas pilsētas tiesa 2014. gada spriedumā lietā nr. C28242314 vērtēja slepus veiktā audio ieraksta pieļaujamību. Šajā lietā, fiziska persona cēla prasību pret mācību iestādi par studiju maksas atmaksu un morālā kaitējuma atlīdzību. Prasot morālo kaitējuma atlīdzību, prasītāja tiesā iesniegusi slepeni ierakstītās sarunas ieraksta atšifrējumu, to tulkojumu uz latviešu valodu un sarunu ierakstu krievu valodā datu nesējā (CD diskā). Rīgas pilsētas tiesa pamatoti nepieļāva šo pierādījumu, uzskatot, ka par pierādījumiem lietā nevar tikt uzskatīti un kā pierādīšanas līdzekļi izmantoti pierādījumi, kuri nav iegūti likumā paredzētajā kārtībā no likumā paredzētiem avotiem un to iegūšanā tiktu ievērotas procesuālās normas un likuma neaizliegti paņēmieni. Šajā konkrētajā gadījumā tiesa prasītājas iesniegtos pierādījumus - sarunu ierakstus un to atšifrējumus - nevar izmantot kā pierādījumus jo minētās sarunas ierakstītas slepeni, tas ir iegūtas nelikumīgi. Lai arī tiesa piekrita Latvijas Republikas Tiesībsarga atbildē norādītajam, ka katrai personai ir tiesības saņemt informāciju valsts valodā, tomēr citi pierādījumi tam, ka augstskolas direktore būtu atteikusies runāt ar prasītāju valsts valodā tiesai netika iesniegti. Bez tam nav iesniegti arī pierādījumi tam, ka prasītāja izslēgta no augstskolas tā iemesla pēc, ka attiekusies sarunāties ar augstskolas direktori krievu valodā, kas ir norādīts kā pamats prasītājas diskriminācijai pēc valodas principa, kas prasītājai dod tiesību prasīt atlīdzību par viņai nodarīto morālo kaitējumu⁴⁸. Var piekrist Rīgas pilsētas tiesas viedoklim par pretlikumīgā ceļā iegūtu pierādījumu nepieļaujamību.

---

⁴⁶ Estonian Civil proceeding Code [Igaunijas Civilprocesa likums]. [30.01.2020. red.].

Pieejams:<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide> [aplūkots 18.12.2020.]

⁴⁷ Par tiesu varu: LV likums. Pieņemts 15.12.1998 [17.12.2020. red.] 17. panta 3. daļa

⁴⁸ Rīgas pilsētas tiesas 23.12.2014. spriedums lietā Nr. C28242314. Pieejams:

<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/210506.pdf>

Līdz ar to, lietas dalībniekiem izmantojot elektroniskos pierādījumus tiesā un tiesai tos vērtējot, būtu jāapzinās elektronisko pierādījumu vērtība civilprocesā, ļoti rūpīgi jāvērtē to pieļaujamību un attiecināmību uz lietu. Turklāt, tiesām arī jāapzinās informāciju tehnoloģiju evolūciju, kura var ietekmēt elektronisko pierādījumu pieejamību un to vērtību. Tas savukārt nozīmē, ka piemēram, tālākizglītības programmu ietvaros tiesnešiem būtu ar zināmu regularitāti jāapgūst zināšanas, ar kuru palīdzību varētu veiksmīgi izprast elektronisko pierādījumu nozīmi lietā un to izmantošanas iespējas.

Ar mērķi veikt aktuālo tiesas prakses izpēti elektronisko pierādījumu jomā – darba autors veica tiesas nolēmumu atlasī izmantojot Tiesu administrācijas anonimizētu tiesu nolēmumu datubāzi.⁴⁹ Atlasi veicot pēc raksturīgākiem elektronisko objektu apzīmēšanas atslēgas vārdiem (piem. elektroniskie pierādījumi, e-vēstule, gmail, facebook un tml.). Izvērtējot atlasītos spriedumus, var secināt, ka komerclietās vai civillietās ar fizisku personu iesaisti, starp visbiežāk sastopamajiem elektroniskiem pierādījumiem konstatējama e-sarakste, izdrukā no sociāliem tīkliem (piem. facebook), mirkļu saziņas platformām, foto un video fiksācijas.

Izdrukā no sociāliem tīkliem visbiežāk tiek izmantotas lietās par goda un cieņu aizkaršanu. Tā piemēram, strīds starp divām fiziskām personām par personisku aizskārums lietā nr. C30665016 nonāca līdz Senātam. Strīda pamatā bija atbildētāja rīcība, kurš savā publiski pieejamā profila internēta vietnē ir publicējis virsrakstu ar aizkarošu nosaukumu. Tālāk ir ievietojis video ierakstu no publiski pieejamās internēta vietnes ar virsraksta nosaukumu. Zem ievietotā video ieraksta sekoja 28 komentāri, starp kuriem Atbildētais ir ierakstījis sešus godu un cieņu aizskarošus komentārus⁵⁰. Puses neapstrīdēja lietā iesniegtos pierādījumus, līdz ar to, nepastāvēja strīda, ka prasītāja norādītos komentārus prasības pieteikumā minētajā laikā internēta vietnē veicis atbildētājs. Ņemot vērā, ka atbildētāja aizskārums veikti publiski, tiesa pieļāva iesniegtos pierādījumus papīra izdrukā formā nevērtējot pierādījumu atbilstību datu aizsardzības prasībām.

Vērtējot e-saraksti kā pierādījumu, jāsecina, ka e-sarakste parasti tiek iesniegta izdrukātā formā. Turklāt, nereti tiesa uz šādu saraksti vēlas attiecināt dokumenta juridiskā spēka likuma un elektronisko dokumentu likuma prasības. Tā piemēram, Alūksnes rajona tiesa 2017. gada spriedumā lietā nr. C31293116 norādīja, *“Tiesas ievēribu nepelna prasītājas iesniegtie papildu pierādījumi: 2015.gada 10.septembra e-sarakste, jo tie kā elektroniskie pierādījumi nav nostiprināti likumā noteiktā kārtībā. Līdz ar to arī prasītāja nepierādīja savus apgalvojumus par pušu darbinieku saziņu pārvadājuma organizēšanas procesā un par jau iepriekš notikušiem*

---

⁴⁹Tiesu administrācijas anonimizētu nolēmumu datu bāze. Pieejama: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>

⁵⁰Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 01.20.2020. spriedums lietā Nr. SKC-80/2020. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422219.pdf>

šāda veida kravu pārvadājumiemka tiesa⁵¹. Šis spriedums palika nepārsūdzēts, taču Alūksnes tiesas e-sarakstes noraidījumam nevar piekrist. Kā norāda Eiropas Padomes ES valsts tiesām rekomendējoša rakstura vadlīnijas civilprocesā un administratīvajā procesā – tiesām nevajadzētu noliegt juridiskā spēka esamību elektroniskiem dokumentiem, kuriem trūkst droša elektroniskā paraksta⁵². Iespējams, šāda Alūksnes tiesas kļūda radās dēļ apstākļa, ka uz elektroniskiem pierādījumiem neskatoties uz to atšķirībām no informācijas papīra formā, tiek attiecināti civilprocesa likuma prasības, kuras ir paredzētas rakstveida dokumentu iesniegšanai tiesā vai dēļ elektronisko pierādījumu definīcijas trūkuma CPL.

Tiesa un iepriekš minētās lietas dalībnieki neņēma vērā, ka e-sarakste elektroniskā formā, papildus redzamai informācijai, tādai kā – sarakstes dalībnieki, tekstuālā daļa, e-pasta nosūtīšanas datums, satur arī metadatus. Tie satur plašu informācijas klāstu par sarakstes dalībniekiem, sarakstes laiku, datumu, ziņu par pielikumiem, kā arī par e-pasta vēstules sūtīšanas ceļu, tas ir, kurš to izveidoja, kuram e-pasts tika nosūtīts, kurš to pārsūtīja tālāk un tml. Informācija metadatos tiek papildināta automātiski, līdz ar to, tā var būt ļoti noderīga pie nepieciešamības izsekot vai rekonstruēt e-pastu sarakstes gaitu. Metadatus var arī izmantot, lai noteiktu faktisko adresātu e-pasta vēstulei, gadījumā, ja e-pasts ir izdrukāts un tajā kā saņēmējs parādās nevis e-pasta adrese, bet kāds vārds, kurš ir norādīts sūtītāja e-pasta adrešu grāmatā. Turklāt, metadatus var izmantot, lai sasaistītu e-pasta pielikumu ar konkrētu e-pasta vēstuli, kurā viņš tika iekļauts⁵³. Līdz ar to, iesniedzot e-saraksti kopā ar metadatiem, tiesai vajadzētu rasties pietiekamai pārliecībai par to ticamību. Taču gadījumā, ja otra puse to apstrīdētu, būtu ļoti svarīgi lūgt iebildumu izteicējam pamatot savus iebildumus ar citiem pierādījumiem.

Svarīgi atzīmēt, ka dati par e-saraksti, vērtējot no tehniskā, glabājas uz ierīces, no kuras tiek sūtīts e-pasts (piem., ja tika lietota *MS Outlook*, *Slack* un tml.), un arvien biežāk uz e-sarakstes servera mākonī, ar kuru ir sasaistīta attiecīga programmatūra. Lai piekļūtu šiem datiem, nepieciešams izmantot speciālu programmu, kura spēj nolasīt šos e-pastus vai datus. Starp privātpersonām lielu popularitāti iemantoja bezmaksas e-pastu servisi – tādi kā *gmail*, *inbox* un tml. Šādu datu uzglabāšana notiek pakalpojuma sniedzēja serverī. Turklāt, lietotājam izdzēšot e-pastus, tie joprojām var tik glabāti pakalpojuma sniedzēja serverī noteiktu laiku⁵⁴.

---

⁵¹ Alūksnes rajona tiesas 07.03.2017. spriedums lietā Nr. C31293116. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/306407.pdf>

⁵² Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.8

⁵³ [b.a.] Setec Investigations, The Importance of Metadata. Pieejams: <http://www.setecinvestigations.com/resources/whitepapers/article9.php> [aplūkots 01.12.2020.]

⁵⁴ Dodge J. Does “Delete forever” in Gmail really mean it? Pieejams: <http://www.smartplanet.com/blog/thinking-tech/does-8220delete-forever-8221-in-gmail-really-mean-it/2149> [aplūkots 01.12.2020.]

Nepieciešamības gadījumā, tiesa pēc lietas dalībnieka motivēta lūguma, ir tiesīga pieprasīt rakstveida pierādījumus no valsts un pašvaldību iestādēm, citām fiziskajām un juridiskajām personām⁵⁵.

Vērtējot e-saraksti komercvidē, būtu jāpiemin LR Senāta 2019. gada 5. septembra spriedums lietā Nr. A420408113, SKA-0785/2019⁵⁶. Senāts ir atzinis, ka komercvidē būtu jāapsver arī komercdarbībai raksturīgā ātrā civiltiesiskā aprīte. Jāņem vērā, ka attiecībā uz komersanta gribas izteikumu, rīcības nozīmi un sekām komersantu savstarpējās tiesiskajās attiecībās, Komerclikums piešķir nozīmi arī tādai parādībai kā komerciesiskajā apgrozībā attiecīgajā nozarē pastāvošajām paražām jeb komerciālajām paražām (Komerclikuma 91.pants). Senātam nav šaubu, ka telefoniska vai elektroniska saziņa mūsdienās ir bieži izmantots saziņas veids, un to izmanto arī tiesvedībā, neskatoties uz komercnoslēpuma un fizisko personu datu aizsardzības nepieciešamību. Arī Eiropas Savienības Tiesa *Enteco Baltic* lietā pauda viedokli, ka tas apstākļi, ka preču importētājs ar saviem klientiem esot sazinājies elektroniski, neļauj nedz konstatēt importētāja labticības trūkumu vai nolaidību, nedz prezumēt, ka šī sabiedrība zināja vai tai bija jāzina, ka tā piedalās krāpšanā nodokļu jomā (*sprieduma 96.punkts*). Tas neizslēdz, ka tiesa varētu nonākt pie atziņas, ka saprātīgi būtu sagaidīt, ka saziņa par kaut ko konkrētu vai konkrētā gadījumā būtu veikta nevis elektroniski vai pa telefonu, bet rakstiski vai klātienē. Taču apgabaltiesa attiecīgu elektroniskas vai telefoniskas saziņas risku norādījusi kā biznesa vidē vispār nedrošu, kam Senāts nesaskata pienācīgu pamatojumu ar dzīvē gūtiem novērojumiem.”⁵⁷

Iepriekš minētā spriedumā Senāta atziņas izvirza darījuma slēgšanas ātrumu, kā svarīgu principu komersantu saimnieciskajā dzīvē. Tas savukārt nozīmē, ka sabiedrība droši var izmantot visas mūsdienu tehnoloģijas darījuma slēgšanai, tajā skaitā, e-saraksti, neraizējoties par iespējamu pierādījumu trūkumu, protams, ieturot saprātīgu piesardzību un uzmanību. Slēdzot kādu nozīmīgu līgumu, vai paredzot, ka starp pusēm var rasties strīds par darījumu vai iesniegtās sarakstes ticamību, būtu ieteicams saglabāt elektronisku saraksti digitālā formā. Tā piemēram, ja sarakste ir notikusi MS Outlook vidē, saraksti vajadzētu saglabāt .msg formātā. Tomēr jāņem vērā, ka otra puse joprojām varēs apšaubīt pierādījuma ticamību, lai gan faila iesniedzējam būs labas izredzes pārliecināt tiesu par pierādījuma ticamību, ja iesniegtais fails saturēs arī metadatus.

---

⁵⁵ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.]

⁵⁶Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 05.09.2019. spriedums lietā Nr. A420408113, SKA-785/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/389943.pdf>

⁵⁷ Ibid.

Samērā izplatīts elektroniskais pierādījumu veids ir arī video ieraksti un fotogrāfijas. Šis pierādījumu veids var samērā veiksmīgi ļaut restaurēt lietas apstākļus pie nosacījuma, ka vēlāk nav bijusi nekāda iejaukšanās ierakstītā informācijā. Tā tika uzņemta, ievērojot likuma prasības, kā arī - ir labas kvalitātes un pilnīga. Tādējādi, atkarībā no ieraksta veida un kvalitātes – tas var saturēt pietiekošu informāciju, lai prasītājs pamatotu prasījumu vai atbildētājs iebildumus. Izvērtējot Tiesu administrācijas uzturēto tiesu nolēmumu datu bāzi⁵⁸, darba autors secina, ka no šāda veida elektroniskiem pierādījumiem vissbiežāk lietas materiālos sastopami video novērošanas kameru ierakstu. Ņemot vērā, ka video ieraksts pārsvarā satur aizsargājamus personu datus, lai video ieraksts tiktu atzīts par pierādījumu – to ir jāiegūst likuma noteiktajā kārtā. Tas ir, jāpaziņo un jāsaņem akcepts no otras puses par ieraksta veikšanu vai arī ierakstu un personas datu apstrādi ir jāveic fizisko personu datu apstrādes likumā noteiktajā kārtībā. Likuma kārtā iegūtiem video ierakstiem var būt ļoti būtiska loma tiesā, jo ar to palīdzību var samērā veiksmīgi restaurēt notikumu gaitu. Piemēram, Latgales apgabaltiesa 2019. gada spriedumā lietā nr. C12253717 vērtēja iesniegtos video novērošanas kameras ierakstus izskatot apelācijas sūdzību par Daugavpils tiesas 2018. gada spriedumu prasībā par ārstēšanās izdevumu un morālā kaitējuma kompensācijas piedziņu no juridiskās personas. Uz iesniegtā video materiāla pamata, tiesa atzina, ka ejot no tirdzniecības un izklaides centra, tā izejas automātiskās durvis negaidīti sāka vērties ciet, pagrūžot prasītāju no labā puses. Tā rezultātā, zaudējot līdzsvaru, viņa kritusi un, atsitoties pret betona grīdu, guvusi miesas bojājumus. Sakarā ar gūto traumu prasītāja tajā pat dienā ievietota Daugavpils slimnīcā. Piekrītot prasītājas apelācijas sūdzības argumentam, tiesa atzina, ka atbildētājas paskaidrojumi, sagatavotie un tiesai iesniegtie dokumenti nesniedz atbildi, kāpēc prasītājai un aiz viņai sekojošai pavadonei, ieejot kustības sensora zonā izejas durvīm no labās sānu malas vai puses un tām garāmejojot, durvis nepalika atvērtas, bet pēkšņi automātiski sāka vērties ciet.⁵⁹ Līdz ar to, pirmās instances tiesas spriedums tika atcelts.

Nav šaubu, ka ne vienmēr prasītājam izdodas pierādīt prasības pamatojumu ar video ierakstu palīdzību. Tomēr, pozitīvi vērtējams, ka tiesas samērā bieži pieļauj video ierakstu izmantošanu lietā, to vērtējot un izdarot secinājums attiecībā uz to vērtību objektīvās patiesības noskaidrošanā. Piemēram, Kurzemes rajona tiesa 2018. gada spriedumā lietā nr. C-1732-18/18, vērtēja juridiskas personas prasību par zaudējumu piedziņu pret fizisku personu. Atbildētājs bija iegādājies jaunu datoru prasītāja veikalā. Iegādes brīdī, datora iepakojuma atvēršanu un datora vizuālu apskati bija fiksējušas prasītāja veikalā izvietotās video ierakstīšanas kameras.

⁵⁸ Tiesu administrācijas anonimizētu nolēmumu datu bāze. Pieejama: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>

⁵⁹ Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 04.04.2019. spriedums lietā nr. C12253717.8.S. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/399687.pdf>

Ar tā ieraksta palīdzību, prasītājs vēlējās pierādīt, ka dators atbildētāja klātbūtnē tika izņemts no ražotāja iepakojuma un atbildētājam neceļot nekādas pretenzijas nodots tā rīcībā. Atbildētājs norādīja, ka datora korpusa defektu ir pamanījis tikai mājās un tas esot bijis neliels un grūti saskatāms, kā rezultātā atbildētājs precīzi atgriezās. Prasītājs, uzskatot, ka tomēr defekts radies atbildētāja rīcības dēļ – iesniedza tiesā prasību par zaudējumu piedziņu. Tiesa pieņēma video ierakstus kā pierādījumu, to vērtēja un kopsakarā ar pārējiem pierādījumiem lietā tomēr prasību noraidīja.⁶⁰

Retāk sastopami, taču kā digitāli pierādījumi ļoti noderīgi var būt auditācijas pieraksti (angļu val. *audit trail*). 2020. gada 8. septembra Finanšu un kapitāla tirgus komisijas Nr. 150 “Informācijas tehnoloģiju un drošības risku pārvaldības normatīvie noteikumi” skaidro, ka auditācijas pieraksti ir analīzei pieejami pieraksti, kuros reģistrēti dati par konkrētiem IT notikumiem (piekļuve, datu ievade, maiņa, dzēšana, izvade u.c.). FKTK skaidrojumā minētie “IT notikumi” var atspoguļot kādu tiesisku darījumu slēgšanu vai kādas citas darbības- arī prettiesiskas, piemēram, līguma noteikumiem neatbilstoša datu bāzes lietošana. Tā pateicoties auditācijas pierakstiem dati par šādiem IT notikumiem var uzkrāties attiecīgā datu bāzē un nepieciešamības gadījumā kalpot par elektroniskiem pierādījumiem.

Rīgas pilsētas tiesa 2015. gadā izskatīja lietu nr. C31395214 ar SIA „Rīgas namu pārvaldnieks” prasību pret divām fiziskām personām par izlikšanu no dzīvojamās telpas bez citas dzīvojamās platības ierādīšanas. Prasības pieteikumā norādīts, ka dzīvojamo telpu atbildētājas aizņem bez jebkāda tiesiska pamata. Dzīvojamās telpas īres līgums starp atbildētājiem un prasītāju nekad nav bijis noslēgts. Dzīvoklī iepriekš dzīvoja atbildētājas vīrs, kurš ir miris. Savukārt, atbildētāji centās pierādīt, pretējo. Tiesa atzina, ka saskaņā ar atbildētājas iesniegto, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistra departamenta izsniegto, auditācijas informāciju par atbildētāju /pers. A/, Rīgas dome (izīrētājs) pieprasīja Iedzīvotāju reģistram ziņas par /pers. A/, t.sk. ziņas par viņas laulāto, pamatadresi u.c.ziņas. Tādējādi, izīrētajai jau 2012.gadā bija zināms par īrnieka noslēgto laulību. Ievērojot minēto, atzīstams, ka izīrētājs bija informēts par dzīvoklī dzīvojošām personām un to starpā noslēgto laulību, līdz ar ko, tiesa atzīst, ka atbildētāja dzīvoklī iemitinājusies kā īrnieka ģimenes locekle, kam izīrētāja piekrišana nav nepieciešama un apstāklis, ka īrnieks pēc laulības noslēgšanas nav rakstveidā informējis izīrētāju par jaunu ģimenes locekļu iemitināšanu dzīvojamā telpā nevar būt par pamatu uzskatam, ka atbildētāja dzīvojamā telpā iemitinājusies patvarīgi likuma „Par dzīvojamo telpu īri” 44.pantā izpratnē.⁶¹ Tādējādi, atbildētāja ar

⁶⁰ Kurzemes rajona tiesas 29.08.2018. spriedums lietā nr. C-1732-18/18. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/399649.pdf>

⁶¹ Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 08.06.2015. spriedums lietā nr.C31395214. Pieejams:<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

auditācijas pierakstu palīdzību spēja pārliecināt tiesu prasību noraidīt. Auditācijas pieraksti var saturēt plašu informācijas loku un var būt nepieciešama speciāla programma to nolasīšanai. Domājot par datu integritāti, būtu ieteicams tiesām sniegt auditācijas pierakstus elektroniskā formā. Lai gan, iepriekš minētā lietā PMLP sagatavoja auditācijas pierakstus datora izdrukas formā un tiesā tie tika iesniegti kā papīra izdrukas.

Arī lietā nr. C-0765-18/44 maza apmēra prasībā pret fizisku personu par naudas piedziņu, Zemgales rajona tiesai prasītājs iesniedza auditācijas pierakstus, kuri apliecināja atbildētājas apstiprinājumu kredīta vienošanās un piekrišanu kredīta atmaksas grafikam. Auditācijas pierakstos tika fiksēts, ka atbildētāja ievadīja prasītāja mājas lapā atbildētājas lietotāja profilā saņemto uz viņas mobilā tālruņa nummuru kodu. Motīva daļā tiesa šo iesniegto pierādījumu neaprstāja, līdz ar to nav iespējams spriest, kā tiesa vērtēja šo pierādījumu. Taču, tiesa norādīja, ka pārbaudot lietā esošos rakstveida pierādījumus un novērtējot tos kopsakarā, tiesa atzina, ka prasība ir pamatota. Papildus auditācijas pierakstiem, lietā tika iesniegta e-pastu sarakste, mobilā telefonā nosūtīto īsziņu sarakste, izdruka par atbildētāja daļēja maksājuma veikšanu.⁶² Attiecīgi, auditācijas pieraksti un pārējo elektronisko pierādījumu kopums ļāva prasītājam pamatot savu prasību tiesā.

Literatūrā un normatīvos aktos ir sastopams samērā jauns elektronisko dokumentus veids – ortofoto. Ģeotelpiskās informācijas likuma 1. pants nosaka, ka ortofoto ir zemes virsmas fotogrāfisks attēls, kas pēc apstrādes ar fotogrammetrijas metodēm iegūvis atbilstību kartes vai plāna projekcijas ģeometriskajām īpašībām⁶³. Ortofotokartes izgatavo no aerofotouzņēmumiem ar specializētām, šim mērķim domātām datorprogrammām Ortofotokartes izgatavo atbilstoši noteiktai karšu lapu nomenklatūrai Aerofotografēšanas 1. un 2. cikla Latvijas ortofotokartes tiek sagatavotas Latvijas koordinātu sistēmā LKS-92 TM atbilstoši TKS-93 karšu lapu daļījumam (mēroga 1:10 000 karšu lapa atbilst 5 x 5 kilometriem dabā)⁶⁴. Juridiskā kontekstā ortofoto sniegto informāciju var izmantot dažādiem mērķiem. Piemēram, lai pārraudzītu noteiktas darbības – atklāšanu, piemēram, vides izmaiņas; pārbaudītu lietu stāvokli – apliecinājumu, piemēram, saskaņā ar līgumu; noteiktu faktu – pierādījumu, piemēram, krāpniecisku prasību⁶⁵. Kurzemes rajona tiesa 2018. gadā lietā nr. C19039417 izskatīja fiziskas personas prasību pret citu fizisku personu par braucamā ceļa servitūta nodibināšanu. Tiesa atdzina, ka vērtējot robežu plāna datus, gan ortofoto kartes, prasītājam piederošais īpašums no visāmpusēm, izņemot

⁶² Zemgales rajona tiesas 31.05.2018. spriedums lietā nr. C-0765-18/44, <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/357110.pdf>

⁶³ Ģeotelpiskās informācijas likums: LV likums. Pieņemts 17.12.2009 [01.07.2018. red.] 1. pants

⁶⁴ [b.a.] Ortofotokartes. Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra. Pieejams: http://map.lgia.gov.lv/index.php?lang=0&cPath=4_16

⁶⁵ Mežiņa I. Ortofoto jeb pierādījums, kas zināms tikai retajam. Jurista vārds, 26.06.2018, /NR. 26 (1032)

robežu ar atbildētāja zemes gabalu, robežojas ar zemi, uz kuras atrodas mežs, kas pieder Kuldīgas virsmežniecībai, pašvaldībai un vienai saimniecībai. Līdz ar to, tiesa atzīst par pierādītu, ka nav pievedceļu, kas prasītājam piederošo nekustamo īpašumu savienotu ar valsts vai pašvaldības ceļu, un atzīst, ka prasītājs ir pamatoti lūdzis nodibināt braucamā ceļa servitūtu, jo viņam nav piekļuve īpašumam un līdz ar to prasītājam tiek liegta iespēja apsaimniekot īpašumu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, nodarboties ar lauksaimniecību un gūt no sev piederošā īpašuma labumu.

Ortofoto par Latvijas Republikas teritoriju var iegūt vietnē kadastrs.lv, Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūras mājas lapā (<https://kartes.lgia.gov.lv/karte/>) un c. Tomēr, salīdzinot ar parastu fotogrāfiju, ortofoto kā pierādījums ir sarežģītāks un apjomīgāks. Nereti, lai to pareizi izprastu un interpretētu, ir nepieciešamas specifiskas zināšanas. Līdz ar to, kādai no pusēm iesniedzot šo pierādījumu tiesā, būtu jāapsver vai tam klāt būtu lietderīgi pievienot arī eksperta slēdzieni, ar mērķi labāk izskaidrot tiesai kādus faktus tas pierāda.

Izvērtējot elektroniskos pierādījumus kā pierādīšanas līdzekļus, darba autors piekrīt, ka tos samērā loģiski ir iekļaut rakstveida pierādījumu grupā. Taču, attiecībā uz to izmantošanu civilprocesā tomēr varētu pastāvēt būtiskas atšķirības. Elektroniskā dokumenta “oriģināla” izpratne samērā bieži neatbilst pārējo rakstveida dokumenta “oriģināla” izpratnei, kas praksē var radīt sarežģījumus izpildīt CPL 111. panta 4. daļas prasības attiecībā uz elektroniska dokumenta iesniegšanu oriģinālā formā. Lai novērstu neskaidrību un sekmētu elektronisko pierādījumu izmantošanu tiesā, CPL 111. panta 4. daļa būtu nepieciešams norādīt, ka šāda prasība neattiecas uz elektroniskiem dokumentiem. Attiecīgi, CPL 111. panta 4. daļa būtu papildināma un izsakāma sekojošā redakcijā: *“Ja tiesai iesniegts rakstveida pierādījums, noraksta, kopijas vai izraksta veidā, tiesa pēc lietas dalībnieku motivēta lūguma vai pēc savas iniciatīvas ir tiesīga pieprasīt iesniegt vai uzrādīt oriģinālu, ja tas nepieciešams lietas apstākļu noskaidrošanai. Šāda prasība nav attiecināma uz elektroniskiem dokumentiem”*.

Ņemot vērā elektronisko pierādījumu kopīgās iezīmes ar pārējiem rakstveida pierādījumiem, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu vienotu izpratni par termina “elektronisks dokuments” saturu, šobrīd CPL nav nepieciešams elektroniskos pierādījumus izdalīt kā atsevišķu pierādīšanas līdzekļu grupu. Vienlaicīgi, ņemot vērā samērā plašus un atšķirīgus elektronisko pierādījumu veidus, LR Tieslietu ministrijai būtu ieteicams izstrādāt Elektronisko pierādījumu vadlīnijas. Savukārt, tiesām būtu jāveido vienota tiesu prakse un judikatūra, ar mērķi nostiprināt vienotu elektronisko pierādījumu pieļaujamības kritēriju vērtēšanu, to ticamības apsvērumus, kā arī praktisku elektronisko pierādījumu apriti un uzglabāšanu.

3. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS UN TO SADALE. ELEKTRONISKO PIERĀDĪJUMU ASPEKTI.

CPL 10. panta 1. daļa skaidro, ka puses realizē savas tiesības sacīkstes formā. Juridiskajā literatūrā ir uzsvērts, ka sacīkstes princips ir ciešā saistībā ar dispozitivitātes principu un izriet no tā. Tāpat kā dispozitivitātes princips sacīkstes princips uzskatāms par civilprocesa pamatprincipu (...). Tas nozīmē, ka tiesa izskata lietu, pamatojoties uz materiāliem, ko iesniegušas puses⁶⁶. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka sacīkstes princips nekādā gadījumā nav skatāms atrauti no citiem principiem vai arī nav stādāms augstāk par citiem civilprocesa principiem. Gadījumos, kad nepieciešams ievērot dispozitivitātes, līdztiesības un likumības principu tiesneša iniciatīvas ietvaros, tiesnesim ir pienākums dot norādes pusēm tiktāl, ciktāl nav aizskarts sacīkstes princips⁶⁷.

Turklāt, pastāv viedoklis, ka sacīkstes princips liedz atsaukties vēlāk uz pierādījumiem, kuri varēja tikt, bet netika iesniegti termiņā⁶⁸. Lai sabiedrībā varētu pastāvēt efektīva tiesu sistēma šī atziņa ir ļoti būtiska un patiesi lietas dalībniekiem būtu ar cieņu jāizturas pret pierādījumu iesniegšanas kārtību. Tādējādi, respektējot arī procesuālās ekonomijas principu. Kā norādīja LR Senāts 2020. gada spriedumā lietā nr. A420507813, Procesuālās ekonomijas principa mērķis ir vienkāršot un saīsināt tiesvedību. Tas cita starpā tiek panākts, samazinot formālās procedūras un darbības. Procesuālās ekonomijas princips izpaužas, ne vien tiesai nosakot iespējami ātrāku lietas izskatīšanas datumu, bet arī augstākas instances tiesai pievienojoties zemākas instances tiesas spriedumā minētajai argumentācijai un tādējādi neatkārtojot procesa dalībnieku argumentu izvērtējumu. Vienlaikus jāņem vērā, ka procesuālās ekonomijas princips nedrīkst ierobežot personas tiesības saņemt kvalitatīvu un vispusīgu aizskarto tiesību un aizsargājamo interešu izvērtējumu tiesas spriedumā. Tāpēc iespēja atsaukties uz procesuālās ekonomijas principa piedāvātajām iespējām ietaupīt laiku un resursus ir rūpīgi jāizvērtē katrā konkrētā gadījumā, tostarp ņemot vērā to, vai apelācijas sūdzībā tiek izteikti būtiski pretargumenti pirmās instances tiesas spriedumā norādītajiem argumentiem vai tikai atkārtoti jau pieteikumā minētie argumenti un izteikta neapmierinātība ar tiesas izdarītajiem secinājumiem.⁶⁹

⁶⁶ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 59. lpp.

⁶⁷ Ose D. Atkāpes no sacīkstes principa civilprocesā. Rīga: LU JF, 183. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/LUJFZK-7-2019/iscflul-7_2019_Ties-zin-uzd-noz-nak_15.pdf

⁶⁸ Autoru kolektīvs. Prof. Torgāna K. zin.red. Civilprocesa likuma komentāri I. Daļa (1.-28.nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 259. lpp.

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.09.2020. spriedums lietā Nr. A420507813. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/422144.pdf>

No iepriekš minētā izriet, ka gatavojot prasību, lietas dalībniekam ļoti rūpīgi būtu jāatliecas pret savu pienākumu iegūt atbilstošus pierādījumus un gatavot tos iesniegšanai pirmās instances tiesai. Rūpīgi jāapsver, kādi pierādījumi varētu pierādīt prasību. Turklāt, elektronisko pierādījumu jomā nemazāk svarīgs ir prasītāja vērtējums vai tiesa tehniski spēs pieņemt pieejamo pierādījumu. Kā norādīts Tiesu administrācijas pārvaldītā vietnē <https://manas.tiesas.lv/> iesniedzot dokumentus tiesu portāla sadaļā “Iesniegumu tiesai”, viena iesnieguma maksimālais apjoms ir 10 MB. Atļautie formāti: *.pdf, *.doc, *.docx, *.odt, *.txt, *.rtf, *.jpg, *.tif, *.edoc. Turklāt, viena elektroniskā sūtījuma kopējais maksimālais apjoms nedrīkst pārsniegt 150 MB, kas ir Microsoft noteiktais elektroniskā pasta maksimālā izmēra ierobežojums Office365 aplikācijā⁷⁰.

Ņemot vērā pieļaujamo failu paplašinājumus, var secināt, ka uz doto brīdi caur šo vietni ir iespējams nosūtīt prasības pieteikumu, klāt pievienojot citus dokumentus, kas varētu pierādīt prasības pamatu. Līdz ar to tiesu praksē šobrīd pastāv tā saucamās “hibrīd lietas”, kad daļa no tiesai adresētiem dokumentiem tiek iesniegti rakstveidā vai izmantojot iepriekš minēto vietni. Pārējā informācija, kuru nav iespējams iesniegt iepriekš minētos formātos, tiek ierakstīta datu nesējos un pielikta klāt pie lietas. Lai gan šāds risinājums praksē darbojas, tomēr to nevar nosaukt par efektīvu. Likumdevējs ir pamanījis iepriekš minēto nepilnību, līdz ar to grozījumi Administratīvā procesa likumā, kuri paredz pārēju uz elektroniskām lietām jau iesniegti Saeimā. Savukārt, civilprocesā darbs pie Civilprocesa likuma vēl norit.

Līdz ar to šobrīd, piemēram pie uzskaitītiem formātiem nav minēts *.msg* formāts, kas varētu liegt iesniegt MS Outlook saraksti elektroniskā formā. Līdzīgi ar saraksti citās platformās – tās būtu jāpārskopē kādā no atļautiem dokumentu formātiem vai arī jācenšas iesniegt datu nesējā. Atsevišķā datu nesējā būtu iesniedzami arī video faili. Diemžēl tiesu praksē ir konstatējamās lietas, kad lietas dalībnieka iesniegtos pierādījumus tehniski nevar nolasīt, jo tie tika iesniegti formātā kuru tiesas rīcībā esošā programmatūra nevar nolasīt.

Piemēram, Zemgales rajona tiesa 2019. gada spriedumā lietā nr. C73282619 izskatīja UAB „Almanija” vienkāršotās procedūras prasību pret SIA „Oksika” par naudas piedziņu un SIA „Oksika” vienkāršotās procedūras pretprasībā pret UAB „Almanija” par zaudējumu piedziņu. Prasības pieteikumā norādīts, ka puses vienojās, ka atbildētājs pārdos prasītājam puspiekabi furgonu (refrižeratoru), par ko prasītājs veica priekšapmaksu saskaņā ar priekšapmaksas rēķinu. Atbildētājs savas saistības nav izpildījis un nav atmaksājis saņemto avansu. Vērtējot iesniegtos pierādījumus, tiesa konstatēja, ka atbildētājs bija saņēmis tikai

---

⁷⁰[b.a.] Informācija par elektroniski nosūtāmiem dokumentiem. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/aktualitates/informacija-par-elektroniski-nosutamiem-dokumentiem> [aplūkots 15.01.2021.]

priekšapmaksu. Iztiesāšanas laikā netika nodibināts, vai atbildētais izrakstīja rēķina atlikušo daļu un līdz kuram datumam prasītājam tas būtu jāapmaksā. Tomēr, atbildētājs ir norādījis, ka vairākkārtīgi ir sazinājies ar prasītāju un lūdzis veikt rēķina apmaksu un puspiekabe saņemšanu. Prasītājs nav atsaucies atbildētāja aicinājumam, līdz ar to, atbildētājs ir pārdevis piekabi citam uzņēmumam. Atbildētājs centās pierādīt savu argumentu pamatotību norādot, ka puses vienojās piemērot EXW Incoterms noteikumus un vienas nedēļas laikā prasītājam būtu jāizņem prece, par ko liecinot telefona un WhatsApp sarunas, kā arī to varot liecināt UAB „Almanija” valdes loceklis, ar kuru esot vestas sarunas. Tiesa norādīja, tā kā pirkuma līgums starp pusēm nav ticis noslēgts rakstveidā, lietā nav rakstveida pierādījumu par pušu noslēgtās vienošanās blakus nosacījumiem. Atbildētāja iesniegtie pierādījumi par pušu pārstāvju telefona un WhatsApp sarunām netika pievienoti lietas materiāliem, jo tie neatbilda Civilprocesa likuma 13.panta otrajai daļai, savukārt CD diska ieraksti tiesā ir iesniegti bez atšifrējuma, kā arī tos nevar atskaņot ar tiesā pieejamām datorprogrammām. Tiesa, noklausoties prasītāja pārstāvja viedokli, noraidīja atbildētāja lūgumu par liecinieka nopratināšanu, jo minētā persona ir UAB “Almanija” valdes loceklis, kas ir tieši ieinteresēts konkrētā lietas iznākumā, turklāt viņš personīg iir pilnvarojis pārstāvi izteikt noteiktu viedokli tiesas sēdē.⁷¹

Iepriekš minētais spriedums palika nepārsūdzēts. Nav arī šaubu par tā likumību un tiesas secinājumu pareizību. Tomēr, vērtējot spriedumā nodibinātos apstākļus, īpaši lietas materiālos pierādītu faktu, ka prasītājs kopš priekšapmaksas veikšanas ir iegādājies divas citas puspiekabe no atbildētāja par to veicot apmaksu pilnā apmērā, var pieļaut, ka prasītājam varēja arī zust nepieciešamība pēc piekabe par kuru jau bija veikts avansa maksājums, bet kādu iemeslu dēļ atbildētājs nevēlējās lauzt līgumu un atmaksāt saņemto priekšapmaksu. Šajā gadījumā spilgti izpaužas sacīkstes principa iezīmes, proti ja atbildētājs bija pārliecināts par savu argumentu pamatotību, tam vajadzēja ņemt vērā CPL 13. p. 2. d. prasības un paredzēt ka tās prasības tiesa attiecinās uz pušu starpā veikto WhatsApp saraksti. Tas ir, bija jāņem vērā, ka CPL 13. p. 2.d. nosaka, ka “dokumentus svešvalodās lietas dalībnieki iesniedz, pievienojot noteiktā kārtībā apliecinātu tulkojumu valsts valodā”. Ņemot vērā tiesas apgalvojumu par nespēju atskaņot CD diskā ierakstītās informācijas, var secināt, ka arī izesniedzot šāda veida pierādījumus atbildētājam būtu jācenšas noskaidrot vai šāds formāts būtu nolasāms ar tiesas rīcībā esošo programmatūru. Lietas dalībniekiem būtu saprātīgi jāparedz, ka tiesa nespēs nolasīt jebkuru faila formātu.

---

⁷¹ Zemgales rajona tiesas 27.06.2019. spriedums lietā Nr. C73282619. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/409270.pdf>

Ņemot vērā iespējamo elektronisko pierādījumu formāta klāstu, būtu ieteicams, lietas dalībniekiem sacīkstes principa ietvaros pirms tiesas sēdes censties rast atbildi par tiesas spēju nolasīt iesniegtos elektroniskos datus. Vienlaicīgi arī jāatzīst, ka CPL 149. p. 4. d. paredz, ka sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesa var pieprasīt no lietas dalībniekiem rakstveida paskaidrojumus, lai precizētu lietas apstākļus un pierādījumus. Attiecīgi iepriekš minētā lietā, tiesa pirms iztiesāšanas sākuma varēja norādīt, ka informācija iesniegtajā CD diskā nav nolasāma (aicinot atbildētāju to iesniegt tiesai lasāmā formātā). Alternatīva, ir paredzēta arī CPL 149. p. 6.d., kas nosaka, ka sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesis var arī noteikt sagatavošanas sēdi, uz kuru aicina puses un trešās personas. Šādā sēdē būtu arī risināmi jautājumu par tehnisku tiesas spēju nolasīt/atskaņot iesniegto pierādījumu.

Elektronisko pierādījumu trauslā daba, sabiedrības tieksme pēc saimnieciskās dzīves ātruma, kas savukārt noved pie samērā plaša potenciāla elektronisko pierādījuma klāsta, taču nenodrošina tā augstu ticamības pakāpi (izņemot gadījumus, kad elektroniskai dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu). Turklāt, ņemot vērā pušu pienākumus pierādīt faktus, uz kuriem tie pamato savus prasījumus vai iebildumus- darbā ar elektroniskiem pierādījumiem īpaši svarīgi kļūst faktu pierādīšanas standarts vai pakāpe. Kā tiek norādīts juridiskajā literatūrā, civillietā likums neatbalsta nevienu pusi, izņemot to, ka tas nedaudz dod priekšroku *status quo*. Pierādīšanas pakāpe ‘Visdrīzāk, nekā nē’, kopā ar pierādīšanas sloga līdzsvaru, apmierina sabiedrības nepieciešamība pēc stabilitātes, un tiesai to ir salīdzinoši viegli saprast⁷². Arī Latvijas zinātniskos rakstos ir sastopas viedoklis, ka krimināllietās ir noteikts augstāks pārlicināšanas slogs nekā civillietās, jo jau kopš seniem laikiem ir nostiprinājies uzskats, ka ir jābūt spēcīgam pamatojumam, lai personai atņemtu brīvību vai dzīvību. Savukārt, civillietu iztiesāšanas mērķis ir panākt efektīvu un taisnīgu strīdu izšķiršanu⁷³. Izņemot atsevišķus gadījumus, kur likums nosaka ļoti augstus pierādīšanas standartus (piem. brīdinājums par nodomu sniegt maksātnešpējas pieteikumu, darba līguma uzteikums ar e-sarakstes starpniecību un tml.), visos citos gadījumos šādam apgalvojumam var pilnīgi piekrist. Tiesu praksē, tiesai vērtējot elektroniskos pierādījumus, ir sastopami secinājumi par pierādīšanu līdz “saprātīgas ticamības pakāpei” (angļu val. *balance of probabilities*). Tā sevī ietver standartu, ko izmanto, lai palīdzētu pieņemt lēmumus civillietās: piem. personai, kura prasa atlīdzināt kaitējumu, kurš tika nodarīts nekvalitatīva produkta dēļ, būtu saprātīgi jāpierāda, ka lietojot konkrēto produktu tika nodarīts kaitējums. Šis ir mērenāks pierādīšanas standarts salīdzinot ar pierādīšanas pakāpi

⁷² Jack B. Weinstein, Ian Dewsbury. Comment on the meaning of ‘proof beyond a reasonable doubt. 15.01.2007. Pieejams: <https://academic.oup.com/lpr/article/5/2/167/927735> [aplūkots 01.12.2020.]

⁷³ Radzeviča D. Pierādīšanas standarts fakta legālās prezumpcijas aspektā. 2013. LU. Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No4/D_Radzevica.pdf [aplūkots 29.12.2020.]

“bez pamatotām šaubām” (angļu val. *beyond a reasonable doubt*), kas ir krimināllietās sastopamais pierādīšanas pienākuma līmenis, lai pierādītu krimināllietās celtās apsūdzības pamatotību⁷⁴.

Analizējot iepriekš atlasītos spriedumus, kuros lietas dalībnieki izmanto elektroniskos pierādījumus, var novērot, ka lietas dalībnieki cenšas iesniegt samērā daudz pierādījumus vērtējot gan no to veidiem un skaita. Piemēram, tiek iesniegti rakstveida dokumenti, plaša elektroniska sarakste, paskaidrojumi, nereti saskatāma vēlme aicināt arī lieciniekus. Savukārt, tiesa mēdz arī pieņemt un attiecināt uz lietu visus pierādījumus, kuri iztur tiesas vērtējumu. Rezultātā taisot spriedumu, tiesa vēlas nonākt līdz samērā lielai pārliecībai, ka tas ir pamatots. Tādējādi var secināt, ka atsevišķos gadījumos praksē pierādīšanas standarts civillietās caurmērā ir augstāks par pierādīšanu līdz “saprātīgas ticamības pakāpei”. Var apgalvot, ka tieši pirmās instances tiesas ir pieradušas redzēt tiešus, pilnīgus un likumīgā kārtā iegūtos pierādījumus. Un tikai atsevišķos gadījumos, kad tiesa nonāk pie secinājuma, ka trūkst tiešo pierādījumu (piem. aizdevuma līguma gadījumā, nav rakstveidā fiksēts naudas nodošanas fakts) – tiesa mēdz īpaši spriedumā atzīmēt, ka vērtējot pierādījumus kopumā, tā ir nonākusi pie secinājuma, ka lietas dalībnieks līdz “saprātīgas ticamības pakāpei” ir pierādījis kādu savu prasību vai iebildumus.

Piemēram, Latgales apgabaltiesa 2017. gada spriedumā lietā nr. C29633316 norāda “*Atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas prasībām prasītājs līdz saprātīgas ticamības pakāpei ir pierādījis naudas nodošanas faktu atbildētājam, nododot minēto naudas summu personīgi.*”⁷⁵ Arī Senāts 2020. gada spriedumā lietā nr. SKC-184/2020 ir atsaucies uz šo pierādīšanas standartu atzīmējot, ka “*Saskaņā ar CL 1635.p. 3.d. morālais kaitējums cietušajam jāpierāda. Neapšaubāmi, aizskarošu īsziņu saņemšana prasītājam varēja radīt negatīvas emocijas, taču ar to vien nepietiek, lai konstatētu morālā kaitējuma esību. Lai piepildītu Civillikuma 1635.panta materiālo sastāvu, prasītājam tas līdz saprātīgas ticamības pakāpei ir jāpierāda. Par pareizu šāda nostāja atzīta Augstākās tiesas 2018.gada 28.februāra spriedumā lietā Nr. SKC- 61/2018.*”⁷⁶ Šādai Senāta atziņai var patiesi piekrist un aicināt šo atziņu piemērot ne tikai lai piepildītu CL 1635. p. materiālo sastāvu, bet plašāk šādu pieeju piemērot arī piepildot citu CL pantu materiālo sastāvu (izņemot tās jomas, kur likums paredz augstākus pierādīšanas standartus). Nevar nepiekrīst arī Latgales apgabaltiesas norādei, ka CPL 93. p. 1. d. (*katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus.*

---

⁷⁴[b.a.] Cornell Law School https://www.law.cornell.edu/wex/beyond_a_reasonable_doubt [aplūkots 13.01.2021.]

⁷⁵ Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 25.07.2017. spriedums lietā nr. C29633316. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/330582.pdf>

⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 03.06.2020. spriedums lietā nr. SKC-184/2020. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/415980.pdf>

Prasītājam jāpierāda savu prasījumu pamatotību. Atbildētājam jāpierāda savu iebildumu pamatotību) sevī ietver pušu pienākumus pierādīt līdz “saprātīgās ticamības pakāpei”.

Turklāt, “saprātīga ticamības pakāpe” nerada risku tiesai nonākt pie kļūdaina sprieduma. Tieši otrādi, tas disciplinē lietas dalībniekus vākt un iesniegt atbilstošus un pietiekamus pierādījumus. Savukārt tiesai, tas palīdz spert soli tuvāk procesuālās ekonomijas principam. Galvenokārt, iepriekš minētais risks arī nerodas, dēļ jau CPL un tiesu praksē nostiprinātiem tiesas pierādījumu vērtēšanas kārtības. Tā CPL 97. p. ir nostiprināts pierādījumu brīvās vērtēšanas princips, pamatojoties uz ko nevienam pierādījumam nav iepriekš noteikta spēka, kas saistītu tiesu (panta otrā daļa). Tiesa pierādījumus vērtē pēc savas iekšējās pārlicības (panta pirmā daļa)⁷⁷. Turklāt kā norāda A.Līcis, tiesas “iekšējā pārlicība” nedrīkst pamatoties uz jūtām vai emocijām, tādēļ likums nosaka, ka iekšējai pārlicībai jābūt pamatotai uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi un objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem⁷⁸.

Piedāvājot šādus pierādījumu vērtēšanas soļus;

- 1) Jānosaka pierādījumu objektivitāte, patiesīgums, t.i., konkrētā pierādījuma atbilstība lietas faktiskajiem apstākļiem, objektīvajai realitātei;
- 2) Pierādījumi jāvērtē to kopumā, nevis izolēti, pie tam kopā ar pierādīšanas līdzekļiem;
- 3) Nav pieļaujama pierādījuma “atlase” pēc tiesas ieskata, ja pierādījumi nav iesniegti, vērtējums jādod par visiem pierādījumiem;
- 4) Vienlaikus jāvērtē pierādījums forma un saturs;
- 5) Jāizdara secinājums par pierādījumu pietiekamību⁷⁹.

Attiecībā tieši uz elektroniskiem pierādījumiem, Eiropas Padomes vadlīnijas nosaka, ka tiesai būtu jāizvērtē elektronisko pierādījumu uzticamību, apsverot visus attiecīgos faktoros, kas attiecas uz elektronisko pierādījumu avotu un autentiskumu⁸⁰. Tas savukārt nozīmē, ka no lietas dalībniekiem nevajadzētu prasīt nesamērīgu elektronisko pierādījumu ticamības pakāpi. Iepriekš minētais nekādā ziņā neieteikmē otras puses spēju iebilst pret pierādījuma ticamību vai norādīt uz tā viltojumu. Tomēr, tiesām vērtējot elektroniskos pierādījumus, piemērotos gadījumos būtu jāņem vērā arī “dzīvē gūtos novērojumus” un vispārzināmus faktus. Attiecīgi, Senāts 2019. gada spriedumā lietā nr. C20252515, SKC-115/2019 atzina, elektroniskā saziņa kā komunikācijas veids raksturojas ar gandrīz vienlaicīgu sūtījuma nosūtīšanu un tā saņemšanu norādītajā e-pasta adresē. To apliecina arī dzīvē gūtie novērojumi, kādēļ šis saziņas veids kā

⁷⁷ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 77. lpp.

⁷⁸ Ibid. 78. lpp.

⁷⁹ Ibid. 80. lpp.

⁸⁰ Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.9

operatīvākais tiek plaši izmantots. Tālāk norādot, pastāv iespēja, ka dažādu iemeslu dēļ prasītāju paziņojums varētu arī nenonākt attiecīgajā e-pasta adresē, bet tad pierādījumi par to, ka adresāta serverī e-pasta sūtījumi konkrētajā datumā un laikā nepienāca, būtu jāiesniedz atbildētājam⁸¹. Līdz ar to var secināt, ka pienākums šādos un līdzīgos gadījumos pienākums pierādīt pāriet uz otru pusi, kurai būtu jāpierāda, ka attiecīgo e-pastu vai ziņu nav saņēmusi. Šādā gadījumā par pierādījumu var kalpot attiecīga izdruka no servera programmatūras un tml.

Latgales apgabaltiesas 2017. gadā vērtēja fiziskas personas apelācijas sūdzību pret citu fizisku personu maza apmēra prasībā par naudas piedziņu. Prasītājs vērsās tiesā ar prasību par naudas piedziņu, norādot, ka pamatojoties uz mutisku vienošanos, aizdeva atbildētājam 400 euro uz vienu mēnesi. Kopš tā laika pagājuši divi gadi, taču naudu atbildētājs nav atdevis. Apelācijas instances tiesa konstatēja, ka prasītājs atbildētājam nosūtījis brīdinājumu par nenokārtotajām saistībām. Atbildētājs nav reaģējis arī uz tiesas nosūtīto prasības pieteikumu, kas kopumā liecina, ka viņam nav pamatotu iebildumu pret prasību. Sarakste internetā no 2015.gada janvāra vairāk nekā gadu ilgā periodā apliecina prasības pieteikumā izklāstītos faktus par naudas aizdošanas apstākļiem, atbildētājs vairākkārt solījies parādu atdot, ko nav izdarījis arī pēc saņemtā brīdinājuma. Pievienotajās izdrukās redzams, ka tās sūtītas tieši atbildētājam (adresāts redzams katras lapasaugšējā daļā). Pirmās instances tiesa kļūdaini uzskatīja, ka no sarakstes nav secināms par prasītāja izsniegto 400 euro aizdevumu atbildētājam. Sarakstē vairākkārt norādīts, ka aizdota nauda tieši šādā apmērā, bet atbildētājs katru reizi apstiprina, ka naudu atdos, pārvaicājot, ko norādīt maksājuma mērķī. Minētā sarakste pierāda, ka atbildētājs aizdevumu saņēmis un iestājies tā atmaksas termiņš. Tiesas prāt, apstāklis, ka atbildētājs nav cēlis iebildumus, apstrīdot parāda esamības faktu un arī pirmās instances tiesā nav izteikti iebildumi pret prasību, nav iesniegti pierādījumi par pretējo, nav celta pretprasība, kā arī atbildētājs nav ieradies uztiesas sēdī- liecinot ka atbildētājs ir saņēmis aizdevumu no prasītāja, bet apzināti izvairās pildīt uzņemtās saistības. Ņemot vērā minētos apstākļus, kopvērtējumā ar lietā iesniegtajiem rakstveida pierādījumiem, prasītāja paskaidrojumiem un liecinieku liecībām, Civillietu tiesas kolēģija atzīst par pierādītu naudas aizdošanas faktu atbildētājam prasībā norādītajā apmērā. Atbilstoši Civilprocesa likuma 93.panta pirmās daļas prasībām prasītājs līdz saprātīgas ticamības pakāpei ir pierādījis naudas nodošanas faktu atbildētājam, nododot minēto naudas summu personīgi⁸².

---

⁸¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 22.03.2019. spriedums lietā nr. SKC-115/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/378553.pdf>

⁸² Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 26.07.2017. spriedums lietā nr. C29633316. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/330582.pdf>

Šajā lietā prasītājam grūtības ar pierādīšanu radīja tieši apstākļi, ka naudas nodošanas fakts netika fiksēts rakstveidā (piem. netika noslēgts līgums, vai veikts pārskaitījums). Aizdevums izpaudās kā skaidras naudas nodošana. Līdz ar to, uz *facebook* vietnē veiktās sarakstes pamata un ņemot vērā atbildētāju iespējamo izvairīšanos no saistību kārtošanas – tiesa nolēma, ka prasība ir pierādīta līdz saprātīgas ticamības pakāpei un atcēla pirmās instances tiesas lēmumu.

Līdz ar to, ar mērķi sekmēt procesuālā ekonomijas principa īstenošanu tiesu praksē, tiesām būtu jāizvairās no nesamērīgi augstu prasību izvirzīšanu attiecībā uz elektronisko dokumentu ticamību, izņemot gadījumus, kad to paredz likums vai Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi. Vērtējot elektroniskos pierādījumus kopsakarā ar pārējiem lietā esošajiem pierādījumiem, būtu jāpieturas pie pierādīšanas standarta līdz “saprātīgai ticamības pakāpei”. Elektronisko pierādījumu jomā, tas ir īpaši svarīgi, jo trūkstot pārējiem pierādīšanas līdzekļiem var būt samērā grūti sasniegt augstāku par “saprātīgās ticamības pakāpes” pierādīšanas standartu.

4. ELEKTRONISKO PIERĀDĪJUMU IZMANTOŠANAS PRASĪBAS

4.1. Vispārīgās prasības elektronisko pierādījumu jomā

Ņemot vērā, ka elektroniskie pierādījumi tiek ietverti rakstveida pierādījumu grupā, vispārējie pienākumi iesniegt elektroniskos pierādījumus, to attiecināmība un pieļaujamība balstās uz rakstveida pierādījumiem saistošām tiesību normām.

Var izteikt apgalvojumu, ka elektronisko pierādījumu izmantošana civilprocesā vēl nav nostabilizējusies lielākā ES dalībvalstu daļā. Tā 2016. gada 27. jūlijā tika publicēts Eiropas juridiskās sadarbības komitejas (angļu val. *European Committee on Legal Co-operation*) pētījums, kura mērķis bija iedrošināt tiesnešus un pārējos juristus nonākt pie secinājuma, ka ir jāmaina viņu uzskati par elektroniskiem pierādījumiem kā pierādījuma veidu⁸³. Tālāk to skaidrojot sekojoši - saturu uzlikot uz papīru, informācijas nesējs (papīrs) un saturs - ir cieši un nesaraujami saistīti kopā. Digitālā informācija ir pavisam savādāka. Tās pašā zemākā līmenī biti un baiti veido saturu, kas tiek grafiski attēlots kā ciparu virknējums, kas sastāv no 0 un 1. Turklāt, informācijas nesēji var būt ļoti dažādas atsevišķas ierīces, un ir nepieciešamas cilvēku izstrādātās programmatūras, lai datus varētu nolasīt un interpretēt.

Iepriekš minētā pētījuma rezultātā, 2019. gada 30. janvārī Eiropas Padome izdevusi ES valsts tiesām rekomendējoša rakstura vadlīnijas par elektroniskiem pierādījumiem civilprocesā un administratīvajā procesā. Eiropas Padome atzina, ka mūsdienās lielākai daļai elektronisko pierādījumu trūkst atbilstošs elektronisks apstiprinājums (piem., elektroniskais paraksts) un tie galvenokārt nav nekā citādi droši pret iejaukšanos to saturā, taču tas nekādā ziņā nenozīmē, ka tie nevar tikt izmantoti tiesā⁸⁴.

Līdz ar to ES Padome izstrādāja trīs pamatprincipus elektronisko pierādījumu izmantošanas civilprocesā⁸⁵:

1) Tiesām ir jālemj par elektronisko pierādījumu iespējamo vērtību procesā atbilstoši valsts tiesību aktiem

Šis princips īpaši uzsver, ka lai gan ekspertu loma elektronisko pierādījumu novērtēšanā var būt svarīga, tomēr tieši tiesām nevis ekspertiem jāpieņem lēmums par elektronisko pierādījumu izmantošanu un iespējamo vērtību civilprocesā.

⁸³ Council of Europe [Eiropas Padome]. The use of Electronic evidence in civil and administrative law proceedings and its effect on the rules of evidence and modes of proof. 27.07.2016.
Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/activities/digital-evidence>

⁸⁴ Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.20

⁸⁵ Ibid. p.7

2) Elektroniskie pierādījumi jānovērtē tāpat kā cita veida pierādījumi, jo īpaši par to pieņemamību, autentiskumu, precizitāti un veselumu (integritāti)

Šis princips paredz, ka elektroniskie pierādījumi nedrīkst būt diskriminēti vai tieši otrādi - tiem nedrīkst būt piedota nekāda īpašāka vērtība, salīdzinot ar pārējiem pierādījumiem. Šajā ziņā tiesām būtu jāpiemēro neitrāla attieksme pret tehnoloģiju, kādā pierādījums ir fiksēts. Tas, savukārt nozīmē, ka tiesām būtu vienmēr jāakceptē jebkura tehnoloģija, kura spēj nodrošināt pierādījuma autentiskumu, precizitāti un veselumu.

3) Elektronisko pierādījumu izmantošana nedrīkst būt neizdevīga pusēm vai dot netaisnīgu priekšrocību kādai no tām

Trešais princips attiecas uz pušu līdztiesību un tiesas vienādo attieksmi pret pusēm elektronisko pierādījumu jomā. Tādējādi elektronisko pierādījumu izmantošana nedrīkst būt neizdevīga pusēm. Piemēram, tāpat kā rakstveida pierādījumiem, nevienai no pusēm nedrīkst būt liegtas tiesības apstrīdēt elektroniskā pierādījuma autentiskumu. Kā arī, gadījumā, ja tiesa tikai atļauj iesniegt elektronisko pierādījumu izdrukātā formā, tiesa nedrīkst liegt pusei iesniegt arī izdrukātā veidā sagatavotus attiecīgā dokumenta meta datus, kuri apstiprina izdrukātā elektroniskā dokumenta ticamību.

Eiropas Padomes izstrādāti principi kalpo kā vadlīnijas ciktāl tie nav pretrunā ar nacionālām tiesību normām. Šāda dokumenta esamība ir ļoti apsveicama un vajadzīga, jo tas aktualizē elektronisko pierādījumu problēmu un sniedz tiesām praktiskus ieteikumus elektronisko pierādījumu jomā.

Balstoties uz iepriekš minēto, var secināt, ka elektronisko pierādījumu nemateriāla daba rada virkni specifisku aspektu, kurus jāņem vērā pusēm pamatojot savu prasību tiesā, vai iebildumus ar elektronisko pierādījumu palīdzību. Vērtējot elektronisko pierādījumu iesniegšanu tiesā no iepriekš minētā elektronisko pierādījumu apskata var secināt, ka elektroniskos pierādījumus var iedalīt divās grupās: elektroniskie pierādījumi, kurus fiziski ir iespējams izdrukāt uz papīra un, elektroniskos pierādījumos, kurus fiziski nav iespējams vai arī nav vēlams izdrukāt datu saglabāšanas specifikas dēļ.

Prasītājs tiesā var iesniegt dokumentus sekojošā veidā:

- 1) drukātos dokumentus – klātienē vai pa pastu;
- 2) nosūtot uz tiesas norādīto e-pasta adresi vēstuli elektroniski (parakstot ar drošu elektronisko parakstu);
- 3) iesniedzot pieteikumu elektroniski portālā <https://manas.tiesas.lv/eTiesas/> (piem. prasības par saistības piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā)

Izņemot iesniegtos dokumentus portālā manas.tiesas.lv, tiesas kanceleja, gatavojot lietu, veidos lietas sējumus no izdrukātiem materiāliem. Atsevišķos gadījumos, tas var novest pie

tiesas kļūdām. Tā, piemēram, 2018. gada 7. martā LR Augstākā tiesa izskatīja zvērināta advokāta blakus sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša lēmumu, lūdzot atcelt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesneša lēmumu daļā par atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību. Blakus sūdzībā norādīts, ka apelācijas sūdzība tiesā tika iesniegta elektroniski, nosūtot e-pastu, kuram bija pievienoti seši pielikumi – apelācijas sūdzība un tās noraksti, divi orderi un kvīts par valsts nodevas samaksu. Orderis par juridiskās palīdzības sniegšanu, tāpat kā visi pārējie dokumenti, bija iesniegts zemākas instances tiesā. Kādēļ minētais orderis nenonāca Rīgas apgabaltiesā, sūdzības iesniedzējam nav saprotams. Arī ieskatoties portālā manas.tiesas.lv datos par izskatāmo civillietu, redzams, ka sadaļā „Lietvedībā pievienotie dokumenti” atrodas fails ar nosaukumu „C-0499-17.msg”, uz kuru uzklikšķinot uzrādās orderis par juridiskās palīdzības sniegšanu. Līdz ar to pretēji lēmumā paustajam apelācijas sūdzībai tika pievienots zvērināta advokāta orderis par juridiskās palīdzības sniegšanu, tādēļ nevar uzskatīt, ka zvērinātam advokātam nav pilnvarojuma /pers. D/ vārdā pārsūdzēt tiesas spriedumu. Augstākā Tiesa atzina, ka konkrētajā gadījumā tehnisku iemeslu dēļ papīra formā netika sagatavoti visi minētā elektroniskā dokumenta pielikumi – iztrūkst orderis par juridiskās palīdzības sniegšanu /pers. D/, ko apstiprina Tiesu informācijas sistēmā sadaļā „dokumenti” pievienotie faili (elektroniskie dokumenti), starp kuriem ir 2017.gada 15.februāra orderis Nr. /numurs/ par juridiskās palīdzības sniegšanu /pers. D/ Rīgas apgabaltiesā. Ņemot vērā minēto, blakus sūdzība ir apmierināta⁸⁶.

Pēc darba autora domām, iesniedzot tiesā elektroniskos pierādījumus, kurus ir sarežģīti vai nav iespējams izdrukāt (piemēram, video, audio ieraksta vai liela attēla (piem., ortofoto) gadījumos utt.) rodas sekojoši izaicinājumi:

1) Pierādījuma saglabāšanas risks

Ņemot vērā, ka pusēm pierādījumus būtu jāiesniedz tiesā kādā datu nesējā. Datu nesējs var tikt pakļauts saglabāšanas riskam, kā arī informācijas nolasīšanas riskam. Tātad, pastāv risks, ka tie nebūs nolasāmi lietas iztiesāšanas laikā.

2) Pušu līdztiesības (ne) ievērošana (CPL 9. p.)

CPL 129. p. 3. d. nosaka, ka tiesnesis atkarībā no lietas apstākļiem un rakstura var uzlikt prasītājam par pienākumu iesniegt prasības pieteikumam pievienoto dokumentu norakstus nosūtīšanai atbildētājam un trešajām personām. Citos gadījumos tā ir prasītāja izvēle, vai prasības pieteikuma pielikumu sniegt vienā eksemplārā (tikai tiesai), vai arī vairākos (tik, cik lietas dalībnieku). Ņemot vērā arī elektronisko pierādījumu daudzējādību, var pastāvēt pušu līdztiesības neievērošanas risks, gadījumā, ja atbildētājs

---

⁸⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas 07.03.2018. lēmums lietā nr. SKC-563/2018. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

kādu tehnisku iemeslu dēļ nespēs iepazīties ar prasītāja iesniegto pierādījumu gatavojoties lietas iztiesāšanai.

Var novērot, ka atsevišķos gadījumos tehnisko resursu trūkums vai nespēja elektronisko pierādījumu iegūt elektroniskā formā atstāj ietekmi uz pušu spēju un vēlmi izmantot elektroniskos pierādījumus tiesā, kā arī tiesas spēju tos pieļaut un attiecināt uz lietu. Piemēram, 2017. gada 9. novembra Rīgas rajona tiesa spriedumā lietā Nr. C33745416 norādīja, ka lietā prasītājs kā vienu no pierādījumiem iesniedz izdrukātu saraksti "WhatsApp" lietotnē. Atbildētājs iebilda un norādīja, ka sarakste neattiecas uz lietu. Tiesa spriedumā norādīja: "Tiesa uzskata, ka prasītāja iesniegta WhatsApp sarakstes izdruka nav identificējama, kā attiecināma uz celto prasību, tiesas rīcībā nav informācijas, kad un kādos apstākļos sarakstes informācija fiksēta, līdz ar ko, iesniegtā izdruka nav atzīstama par pierādījumu un nav vērtējama, kā pierādījums"⁸⁷. Šajā gadījumā Rīgas rajona tiesa rīkojās atbilstoši CPL un Eiropas padomes vadlīnijām. Atbilstoši CPL 93.p. prasītāja pienākums ir pierādīt sava prasījuma pamatotību, tādējādi iesniedzot saraksti "WhatsApp" lietotnē elektroniskā formā, tiesai būtu iespēja un pienākums vērtēt šo pierādījumu kopsakarā ar pieejamiem metadatiem. Neraugoties uz atbildētāja iebildumiem, tiesai sliecoties atzīt iesniegto pierādījumu par pieļaujamu un attiecināmu uz lietu, tā varētu tālāk pieņemt lēmumu balstoties uz CPL 121. p. 3.d. lūgt eksperta atzinumu.

Pēc darba autora domām, nākotnē paredzamā pāreja uz e-lietām varētu mazināt lietas dalībnieku vēlmi elektroniskus dokumentus iesniegt tiesai drukātā veidā. Tas atvieglotu arī tiesas darbu attiecībā uz e-lietā esošo dokumentu pārsūtīšanu lietas dalībniekiem un veicinātu ātrāku lietas izskatīšanu tiesā.

4.2. Elektronisko pierādījumu pieļaujamība

Civilprocesa pierādīšanas teorijā kā viens no nozīmīgākajiem institūtiem tiek norādīts pierādījumu pieļaujamība un attiecināmība.⁸⁸ Pierādījumu pieļaujamības un attiecināmības institūts ir cieši saistīts ar pierādāmajiem faktiem civiltiesiskajā strīdā, nosakot pierādījumu iesniegšanas robežas. Vērtējot Latvijas pierādīšanas teorijas pamatus, jāsecina, ka gan materiālās normas, gan arī civilprocesuālās normas tieši nenosaka kādā veidā un ar kādiem pierādīšanas līdzekļiem būtu jāpierāda vienu vai otru pierādāmo faktu esamība vai neesamība. Līdz ar to lietas dalībniekiem ir piešķirtas tiesības brīvi iesniegt pierādījumus un izmantot tos

---

⁸⁷ Rīgas rajona tiesas 09.11.2017. spriedums lietā Nr. C33745416. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

⁸⁸ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013., 97.lpp.

pierādīšanas līdzekļus, kurus uzskata par būtiskiem un nepieciešamiem attiecīgajā lietā⁸⁹. Šāda atziņa balstās dispozitivitātes principā. A.Līcis šo principu skaidroja kā likumā noteiktās iespējas pusēm rīkoties ar savām materiālajām un procesuālajām tiesībām un to aizsardzības līdzekļiem pēc saviem subjektīviem ieskatiem⁹⁰. Tālāk norādot, ka pušu brīvās rīcības jēdziens attiecināms tikai uz izvēli – izmantot likumā noteiktās tiesības vai arī atteikties no to izmantošanas⁹¹. Ņemot vērā CPL 95. p. 1. d., tiesa pieļauj tikai likumā noteiktos pierādīšanas līdzekļus. Kā apskatīts iepriekšējā nodaļā, CPL ietver elektroniskos pierādījumus rakstveida pierādījumu grupā, līdz ar to tie ir uzskatāmi par likumā noteiktiem pierādīšanas līdzekļiem. Arī Eiropas padomes vadlīnijas attiecībā uz elektronisko pierādījumu pieļaujamību rekomendē elektroniskos pierādījumus novērtēt tāpat kā citus pierādījumu veidus⁹².

Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka papildus ziņu “apvalkam” ir vairāki citi būtiski apstākļi, kuri tāpat attiecināmi uz ziņu pieļaujamību un kurus kopumā var apzīmēt šādi – ziņu iegūšanas veida likumība⁹³. Līdz ar to lielāka vērtība veltama tam, lai par pierādīšanas līdzekļiem netiktu pieļauti tādi, kas nav iegūti likumā paredzētajā kārtībā no likumā paredzētajiem avotiem, un lai to iegūšanā tiktu ievērotas procesuālās normas un likuma neaizliegti paņēmieni. Līdz ar to, jāpievērš vērību arī veidam kā pierādījums ir iegūts, lai tā tapšanā netiktu pārkāptas kādas likuma prasības.

Prasība pēc elektronisko pierādījumu likumīgas iegūšanas ir skaidra un loģiska. Līdzīgi, kā piemēram sabiedrībā ir nostiprinājusies apziņa, ka nekāda pretlikumīga rīcība ar ķermeniskām vai bezķermeniskām lietām nav atbalstāma, tieši tāpat ir ar elektroniskiem pierādījumiem. Pretlikumīga rīcība ir nepieļaujama savu prasību vai iebildumu pamatošanai. Tomēr jāatzīst, ka praksē starp vissplašāk sastopāmiem elektroniskiem pierādījumiem, īpašu vērību būtu jāpievērš elektroniskai sarakstei, kā arī video vai audio ierakstiem. Šo elektronisko pierādījumu likumība un līdz ar to arī pieļaujamība var būt atkarīga no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta, Satversmes 96. panta un Fizisko personu datu apstrādes likuma (turpmāk FPDAL) ievērošanas.

Konvencijas 8. pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā

---

⁸⁹ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.,99.lpp.

⁹⁰ Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003,56.lpp.

⁹¹ Ibid. 56.lpp.

⁹² Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.7

⁹³ Autoru kolektīvs. Prof. Torgāna K. zin.red. Civilprocesa likuma komentāri I. Daļa (1.-28.nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 270.lpp.

sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības⁹⁴.

Pēc satura līdzīgas tiesības ir nostiprinātas Satversmes 96. pantā, kurš nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību⁹⁵.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk ECT) attiecībā uz cilvēka savstarpējās saziņas elementiem- elektroniskais pasts, mobilā telefona, cita veida elektroniskās komunikācijas izmantošana ir skaidri definējusi, ka ar korespondences neaizskaramību Konvencijas 8.panta pirmās daļas izpratnē ir jāsaprot jebkāda veida elektroniskās saziņas pakalpojumu rezultātā pārraidītā satura neaizskaramība, tātad arī elektroniskā pasta vēstules saturs, kas nosūtīts pat no darbavietas, personas interneta izmantošanas uzraudzība un ar to saistītā informācija. ECT 1990.gada 24.aprīļa sprieduma lietā Nr. C (90) 50 Kruslin pret Franciju tiesa ir atzinusi, ka iejaukšanās konvencijas 8. pantā garantētajās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību ir konvencijas 8.panta pārkāpums arī tādā gadījumā, ja noklausītas ir darba telefona sarunas, ne tikai privāta telefona sarunas⁹⁶.

2020. g. Senāts spriedumā lietā nr. SKC-276/2020 vērtēja vai pieļaujams darbinieka slepus veiktais audio ieraksts ar mērķi pierādīt psiholoģisko teroru/ mobingu darba vietā.⁹⁷

Senāts norādīja, ka piekrīt kasācijas sūdzības iesniedzējas argumentiem, kuros apstrīdēts tiesas uzskats, ka atbildētājas ar mobilo tālruni veiktie audioieraksti, kuros fiksētas sarunas ar darba devējas vadītājam, ir nepieļaujami pierādījumi, jo sarunas ierakstītas, viņām nezinot. Šādā situācijā pastāv divas konfliktējošas tiesības – darba devējas vadītāju tiesības uz privāto dzīvi, tostarp datu aizsardzību, un darbinieces tiesības uz savu tiesību (vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgi, droši un veselībai nekaitīgi darbaapstākļi) aizsardzību. Tiesas pienākums ir novērtēt, kurām tiesībām konkrētās lietas apstākļos ir dodama priekšroka, kas, taisot pārsūdzēto spriedumu, nav izdarīts. Lai šo pienākumu izpildītu, jāvērtē visi apstākļi, kuriem var būt nozīme, piemēram:

- 1) kādos apstākļos sarunas ierakstīšana notikusi (vai personai bijusi saprātīga paļaušanās uz privātumu);
- 2) kādiem nolūkiem personas sarunas ierakstītas (vai bija leģitīms mērķis un ievērots samērīgums);

---

⁹⁴ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [04.11.1950. red.] 8. pants

⁹⁵ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019. red.] 96. pants

⁹⁶ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs. prof. R.Baloža zinātniskajā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 265. lpp.

⁹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 28.04.2020. spriedums lietā Nr. C29537914, SKC-184/2020
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/412856.pdf>

- 3) kāds bija sarunas ietvars (vai nav pārkāptas personas tiesības uz dziļi personisku privātās dzīves detaļu aizsardzību, izpaužot tās plašam sabiedrības lokam);
- 4) kā ieraksts tiek izmantots (kādu interešu aizsardzībai tas lietots);
- 5) vai pastāvēja citi iespējami pierādījumi, kas tikpat efektīvi varētu pierādīt konkrētā pārkāpuma esību;
- 6) vai nav notikusi ierakstītās personas pārliekta provocēšana.

Senāts vērsa uzmanību uz to, ka psiholoģiskais terors darbavietā ir tā joma, kurā darbiniekam tiešām var būt grūti vai reizēm pat neiespējami iegūt citus pierādījumus darba devēja īstenota mobinga pierādīšanai kā slepus izdarītus audio vai video ierakstus, īpaši, ja mobings izpaudies vārdos vai žestos. Līdz ar to atsevišķos gadījumos var būt attaisnojama un pieļaujama darbinieka sarunas ar darba devēju ierakstīšana, neinformējot par to darba devēju, un šī ieraksta izmantošana tiesā par pierādījumu darbinieka aizskarto tiesību aizsardzībai. Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka, lai gan pierādījumu pieļaujamība pamatā ir nacionālo tiesību aspekts, jautājums par to, vai tādu pierādījumu izmantošana, kas iegūti, pārkāpjot Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantu vai nacionālās tiesības, padara par prettiesisku un pretēju šīs konvencijas 6.panta prasībām visu tiesas procesu, ir jānosaka, ņemot vērā visus lietas apstākļus, tostarp pārbaudot, vai ir ievērotas personas tiesības un kāda ir attiecīgo pierādījumu kvalitāte un nozīmīgums. Īpaši jāpārbauda, vai personai bija dota iespēja apstrīdēt pierādījumu patiesumu un iebilst pret to izmantošanu. Papildus jāņem vērā ierakstu kvalitāte un tas, vai apstākļi, kādos tie iegūti, rada šaubas par to ticamību un precizitāti.

Iepriekš minētā lietā Senāts atsaucās uz 2019. g. Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk ECT) lēmumu *López Ribalda and Others v. Spain [GC] - 1874/13 un 8567/13*, kurā tiesa vērtēja darba devēja veikto slēpto darbinieku video ierakstīšanu. Lietā pieteikuma iesniedzēji strādāja par kasieriem un tirdzniecības palīgiem lielveikalā. Lielveikals cieta zaudējumus. Lai izmeklētu šos zaudējumus, iesniedzēju darba devējs nolēma uzstādīt novērošanas kameras. Dažas no kamerām bija redzamas, bet citas bija paslēptas. Darbiniekiem tika paziņots par redzamo kameru klātbūtni, bet ne par slēptajām kamerām. Darbinieki tika atlaisti, kad slēpto kameru videoierakstos bija redzams, ka viņi zog priekšmetus. Darbinieki vērsās tiesā ar lūgumu atzīt atlaišanu par prettiesisku, jo tā balstīta uz slepenu video ierakstīšanu. Nacionālās tiesās darbinieku prasība tika noraidīta, tādēļ viņi vērsās ECT.

ECT nosprieda, ka šīs lietas apstākļos, īpaši ņemot vērā prasītāju privātās dzīves aizskārums pakāpi un likumīgos iemeslus, kas attaisno videonovērošanas ierīkošanu, valsts tiesas varēja, nepārsniedzot vērtēšanas iespēju, kas tika piešķirta valstu iestādēm, uzskatīt, ka ieviešanās pieteikumu iesniedzēju privātumā ir bijusi samērīga. Tādējādi, kaut arī tiesa nevarēja pieņemt apgalvojumu, ka, vispārīgi runājot, mazākās aizdomas par darbinieku piesavināšanos vai

jebkādu citu pārkāpumu varētu attaisnot slēptas videonovērošanas veikšanu, ko veicis darba devējs, ir pamatotas aizdomas, ka nopietns pārkāpums un zaudējumu apmērs, šķiet, ir svarīgs pamatojums. Tas bija vēl jo vairāk situācijā, kad uzņēmuma vienmērīgu darbību apdraudēja ne tikai aizdomas par viena darbinieka negotprātīgo rīcību, bet gan aizdomas par vairāku darbinieku saskaņotu rīcību, jo tas radīja vispārēju neuzticības gaisotni darba vietā⁹⁸.

Tomēr, ne katrai video novērošanai vai video ierakstam būtu jāiziet tik rūpīgs cilvēktiesību siets. FPDAL 36. p. 1.d. nosaka, ka uz fiziskām personām neattiecas FPDAL un datu regulas prasības, ko tās veic, izmantojot automatizētas datu ieraksta ierīces ceļu satiksmē, personiskajām vai mājsaimniecības vajadzībām. Precizējot, ka ceļu satiksmē iegūtos ierakstus aizliegts izpaust citām personām un institūcijām, izņemot gadījumus, kad ir konstatējams kāds no datu regulā noteiktajiem datu apstrādes pamatiem.

Arī Senātam, 2020. gada lietā nr. SKA-219/2020 bija iespēja norādīt uz šo samērā jaunu tiesību normu kura nosaka, ka videoreģistrators ievietošana automašīnā personiskajām vai mājsaimniecības vajadzībām nav personas datu apstrāde Fizisko personu datu apstrādes likuma izpratnē. Proti, ja fiziskā persona izmanto videoreģistrators ceļu satiksmes novērošanai savām personiskajām vajadzībām, un sākotnējais nolūks nav tā rezultātā iegūto datu nodošana trešajām personām, tas nav jāreģistrē Datu valsts inspekcijā. Vienīgā prasība ir tāda, ka persona videoreģistrators ierakstus drīkst izmantot tikai, konstatējot kādu no Vispārīgās datu aizsardzības regulas 6. panta 1. punktā noteiktajiem datu apstrādes pamatiem, piemēram, leģitīmo interešu aizstāvēšanai tiesībsargājošās iestādēs.⁹⁹

Attiecībā uz fizisku personu veikto nekustamo īpašumu video novērošanu personiskajām vai mājsaimniecības vajadzībām, būtu jāievēro daži no likuma un ECT prakses izrietošie noteikumi. Lai varētu izmantot veikto ierakstu tiesā un lai tiesa varētu to pieļaut, personai vajadzētu maksimāli līdzsvarot novērošanas interesi par īpašuma aizsardzību ar citu cilvēku tiesībām uz sava privātuma neaizskaramību. Proti, neuzņemt vairāk, nekā nepieciešams sava mērķa sasniegšanai. Tas ir, ierakstīt tikai potenciāli īpašuma apdraudējuma vietu (piem. ieejas durvis, lieveni un tml.) izvairoties no neierobežotas publiskas telpas filmēšanas. Šāda prasība ietverta FPDAL 36. p. 2.d. kas nosaka, ka uz fiziskām personām attiecināmu izņēmumu, proti - par datu apstrādi personiskajām vai mājsaimniecības vajadzībām netiek uzskatīta publiskās telpas novērošana plašā mērogā vai gadījumi, kad tiek izmantoti tehniskie palīg līdzekļi informācijas strukturēšanai.

---

⁹⁸ECT 2019.gada spriedums lietā *López Ribalda and Others v. Spain [GC]* - 1874/13 un 8567/13 <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-12630%22%7D>

⁹⁹Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 30.10.2020. spriedums lietā Nr A420242416, SKA-219/2020. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/424095.pdf>

Papildus video novērošanas jautājumam, it īpaši darba vidē, praksē tik pat aktuāls un diskusiju raisošs ir arī jautājums vai darba devējs, darbiniekam nezinot, drīkst ielūkoties darbinieka darba datorā. Vai drīkst ievākt elektroniskus pierādījumus un vai tiesai šādus pierādījumus vajadzētu pieļaut. ECT 2017. gadā bija iespēja vērtēt šo jautājumu. Šī lieta nonāca līdz lielajai palātai. ECT norādīja, ka būtu jāvērtē sekojošas lietas:

- vai darbinieks ir bijis informēts par iespēju, ka darba devējs varētu veikt pasākumus, lai uzraudzītu korespondenci un citu saziņu, un par šo pasākumu īstenošanu. Lai arī praksē darbiniekus var informēt dažādos veidos atkarībā no katra gadījuma konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem, Tiesa uzskata, ka, lai pasākumi atbilstu Konvencijas 8. panta prasībām, paziņojumā parasti skaidri jānorāda uzraudzības būtība un tas jāsniedz iepriekš;
- kādā apmērā darba devējs veic uzraudzību un iejaucas darbinieka privātumā. Šajā saistībā jānošķir saziņas plūsmas uzraudzība un tās satura uzraudzība. Jāņem arī vērā, vai tika uzraudzīta visa saziņa vai tikai tās daļa, kā arī vai uzraudzība tika veikta ierobežotu laiku un cik cilvēkiem bija piekļuve rezultātiem. Tas pats attiecas uz uzraudzības telpisko ierobežojumu;
- vai darba devējs ir sniedzis leģitīmus iemeslus, lai pamatotu saziņas uzraudzību un piekļuvi tās faktiskajam saturam. Tā kā saziņas satura uzraudzība pēc būtības ir ievērojami invazīvāka metode, tai ir nepieciešams izsvērtāks pamatojums;
- vai būtu varēts izveidot uzraudzības sistēmu, izmantojot mazāk ierobežojošas metodes un pasākumus, nevis izmantojot tiešu piekļuvi darbinieka saziņas saturam. Šajā saistībā, ņemot vērā katra gadījuma konkrētos apstākļus, jāizvērtē, vai darba devējs būtu varējis sasniegt mērķi, tieši nepieklūstot visam darbinieka saziņas saturam;
- kādas sekas uzraudzība rada darbiniekam, kas tai pakļauts (sk., *mutatis mutandis*, līdzīgu kritēriju, kas tika piemērots, novērtējot, cik samērīga ir bijusi ar Konvencijas 10. pantu aizsargātās vārda brīvības ierobežošana lietā “Axel Springer AG” pret Vāciju” [GC], Nr. 39954/08, 95. punkts, 2012. gada 7. februāris, un turpmākās atsauces); un kā darba devējs ir izmantojis uzraudzības darbības rezultātus, jo īpaši, vai rezultāti tika izmantoti deklarētā pasākuma mērķa sasniegšanai;
- vai darbiniekam tika nodrošinātas pienācīgas tiesiskās garantijas, jo īpaši, kad darba devēja uzraudzības darbības bija ierobežojošas. Šādām tiesiskajām garantijām jo īpaši jānodrošina, ka darba devējs var piekļūt attiecīgās saziņas faktiskajam saturam tikai pēc tam, kad ir informējis darbinieku par šādu iespējamību.

Šajā saistībā ir vērts atkārtot, ka, lai darba attiecības būtu auglīgas, tās jāveido, pamatojoties uz savstarpēju uzticību (sk. “Palomo Sančess un citi”, minēts iepriekš, 76. punkts).¹⁰⁰

ECT atzina, ka tiesas nebija konkrēti noskaidrojušas, vai pieteikuma iesniedzējs bija saņēmis iepriekšēju paziņojumu no darba devēja par to, ka viņa “Yahoo Messenger” saziņa varētu tikt uzraudzīta; tiesas nebija ņēmušas vērā arī to, ka pieteikuma iesniedzējs nebija informēts par uzraudzības būtību un apmēru, ne arī to, kādā pakāpē notika iejaukšanās viņa privātajā dzīvē un korespondencē. Turklāt tiesas nenoskaidroja, pirmkārt, konkrētus iemeslus, kas pamatotu uzraudzības pasākumu ieviešanu; otrkārt, vai darba devējs būtu varējis izmantot pasākumus, kas nodrošinātu mazāku iejaukšanos pieteikuma iesniedzēja privātajā dzīvē un korespondencē; treškārt, vai piekļuve saziņai varēja tikt īstenota bez pieteikuma iesniedzēja ziņas¹⁰¹. Līdz ar to, ECT konstatēja Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta pārkāpumu.

Vērtējot ECT lēmumu, jāsecina ka atsevišķus deliktus vai līguma noteikumu pārkāpumus ir iespējams pierādīt tikai ar pirmšķietami nelikumīgā veidā iegūtiem pierādījumiem. Tiesai, ar mērķi noskaidrot objektīvo patiesību, atsevišķos gadījumos, būtu pieļaujami attiecināt uz lietu un vērtēt pirmšķietami nelikumīgi iegūtos pierādījumus (piem. slēpts video vai audio ieraksts, nesankcionēta iepazīšanās ar citai personai adresētu korespondenci un tml). Tiesai jānoskaidro vai konstatējams samērīgs balanss starp personas tiesībām uz privāto dzīvi un korespondenci un otras puses interesēm- sverot aizsargājamās intereses un vērtējot lietas kopējos apstākļus.

Izvērtējot iepriekš minēto, darba autors secina, ka elektronisko pierādījumu pieļaujamību tiesai jāvērtē ņemot vērā materiālo un procesuālo tiesību normu prasības. No materiālo tiesību normu skatu punkta, būtu svarīgi konstatēt, vai konkrētos tiesiskos apstākļos ir pieļaujama vēlamās elektroniskas formas lietošana. Tas ir, vai likums vai Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi neuzliek par pienākumu pieturēties pie noteiktas tiesiska darījuma formas. No procesuālo tiesību normu viedokļa, tiesai vajadzētu izvērtēt, vai civilprocesa likums pieļauj par pierādījumu izmantot iesniegto elektronisko pierādījumu.

4.3. Elektronisko pierādījumu attiecināmība

CPL 94. p. nosaka, ka tiesa pieņem tikai tos pierādījumus, kuriem ir nozīme lietā¹⁰². Pierādījumu attiecināmības jēdzienu skaidro šādi: pierādījums uzskatāms par attiecināmu, ja to

¹⁰⁰ ECT 2017.g. spriedums lietā *CASE OF BĂRBULESCU v. ROMANIA*
<https://hudoc.echr.coe.int/spa#%7B%22itemid%22:%5B%22001-177082%22%7D>

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.] 94. p.

veidojošās ziņas tieši vai netieši pamato lietā pierādāmo apstākļu esamību vai neesamību, kā arī citu pierādījumu ticamību vai neticamību, izmantošanas iespējamību vai neiespējamību¹⁰³.

Sacīkstes principa ietvaros, pamatojot prasījumu vai iebildumus, lietas dalībnieki var pievienot arī elektroniskos pierādījumus, kas apstiprina apstākļus ar kuriem prasījums vai iebildumi tiek pamatoti. Zinātniskajā literatūrā, pastāv viedoklis, ka pierādījumu attiecināmības izvērtējums ir piešķirts tikai un vienīgi tiesai. Lietas dalībnieka pierādīšanas pienākums satura ziņā tiek aprobežots ar tiesas vērtējumu pierādījumu apjomam, ticamībai un nozīmei lietā. Latvijas Civilprocesa likumā būtu jāiekļauj precizēti ierobežojumi, kuri ir par pamatu, lai tiesa varētu atteikt un nevērtēt puses iesniegtos pierādījumus, ja tiem nav būtiskas nozīmes pierādāmo apstākļu pamatošanā, vai arī jau iesniegtie pierādījumi ir pietiekami, lai tiesa iegūtu pārliecību par noteiktu faktu esamību vai neesamību.¹⁰⁴ Šādam ierosinājumam var pilnīgi piekrist. Lietas dalībniekiem gatavojot prasības pieteikumu vai iebildumus, jau sākotnēji būtu jāizvērtē ar kādiem pierādījumiem viņi centīsies pārliecināt tiesu atzīt kādu faktu par pierādītu. Tādējādi, necensties tiesu “pārpludināt” ar plašu pierādījumu klāstu, kas varētu apstiprināt vienu un to pašu faktu. Elektronisko pierādījumu jomā šāda pieeja būtu it īpaši svarīga, jo pastāv lielāka iespēja uzkrāt vairāk datus elektroniskā formā, salīdzinot, piemēram, ar informāciju papīra formā. Savukārt, liels pierādījumu daudzums, kas apstiprina vienu un to pašu faktu vai arī faktu, kuram nav nozīmes lietā var kavēt lietas izspriešanu. Turklāt, arī CPL 111.p. 1.d. lietas dalībniekiem uzliek par pienākumu iesniedzot tiesai rakstveida pierādījumu vai lūdzot to pieprasīt, norādīt, kādus lietā nozīmīgus apstākļus šis pierādījums var apstiprināt¹⁰⁵.

Lietas dalībniekiem gatavojoties iesniegt pierādījumu tiesai, pirms to iesniegšanas – būtu jāņem vērā, ka daži pierādījumi (pierādījumus it kā saturošs dokuments vai dati), aplūkojot tos atrauti no pārējiem pierādījumiem, pirmšķietami var nesaskatīt to nozīmi lietā, tādējādi atzīstot tos par neattiecināmiem uz lietu. Lai gan, izvērtējot tos kopsakarā ar pārējiem iesniedzamiem pierādījumiem – to attiecināmība var kļūt acīmredzama.¹⁰⁶ Līdz ar to, iesniedzot pierādījumus tiesai – pieteikumā būtu jāpamato, šo, atsevišķo pierādījumu, kopsakarību ar pārējiem.

Analizējot atlasītos tiesu spriedumus, darba autors nonāca pie secinājuma, ka pastāv gadījumi, kad tiesas arī uz lietu neattiecinātus pierādījumus mēdz novērtēt, pamatot to neattiecināmību uz lietu un tos norādīt tiesas sprieduma motīvu daļā. Piemēram, Zemgales rajona 2020. gada spriedumā lietā nr. C-2261-20/43 izskatīja civillietu SIA“Latvijas propāna

---

¹⁰³ Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.

K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011., 261. lpp.

¹⁰⁴ Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.100. lpp.

¹⁰⁵ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.] 111. p. 1.d.

¹⁰⁶ Keane, A. The Modern Law of Evidence 9 edition. Oxford: Oxford University Press, 2012. 28 p.

gāze” vienkāršotās procedūras prasībā pret fizisku personu. Prasītājs norādīja, ka starp SIA “Latvijas propāna gāze” un atbildētāju ir noslēgts līgums par šķidrinātās gāzes piegādi. Atbildētājs par patērēto gāzi bija veicis maksājumus līdz gāzes skaitītāja rādījumam 690.2240. Tad noteiktu laiku maksājumi vispār netika veikti. Prasītājs veica gāzes skaitītāja kontroli un tika konstatēts, ka faktiski patērēta gāze līdz skaitītāja rādījumam 750.718. Tādējādi uz 2018. gada oktobri konstatēts, ka izveidojušās parādsaistības, par kurām nav veikta samaksa. 2019. gada sākumā atbildētājam tika nosūtīts sašķidrinātās gāzes patēriņa aprēķins 2019. gadam, kurā tika norādīts uz parādsaistību apmēru un ikmēneša veicamo maksājuma apmēru, taču maksājumi netika veikti. Atbildētājs neatzina prasību un iesniedza tiesā paskaidrojumus. Taču tiesa atzina tos par nepamatotiem. Atbildētājs savus paskaidrojumus centās pamatot ar to, ka prasītāja prognozētais gāzes patēriņš neatbilst patiesībai, un iesniedza patērētās gāzes skaitītāja rādījuma 792.395 uz 16.04.2020. fotofiksāciju. Tiesa norādīja, ka minētais pierādījums nav attiecināms uz lietu, jo prasītājs prasību cēlis par atbildētājas parādu uz 2018. gada 7. oktobri, kad veiktās kontroles laikā gāzes skaitītāja rādījums konstatēts 750.718. Atbildētājs nav apstrīdējis minēto rādījumu uz 07.10.2018 (**lietas 32.lapa**).¹⁰⁷

Citā lietā, 2020. gada Kurzemes apgabaltiesas spriedumā nr. C19040416 norādīts, ka “Tiesas kolēģija konstatē, ka prasītāja 2015.gada 29.oktobrī veikusi /adrese/ esošo ēku vizuālo apsekošanu (**lietas 3.sējuma 137 -142., 169. - 174.lapa**). Savukārt 2016.gada 17.maija vizuālās apsekošanas akts (**lietas 3.sējuma 143 - 145.lapa**) ir pēc strīdus laika posma, līdz ar to uz konkrēto strīdu nav attiecināms”¹⁰⁸.

Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa 2018. gada spriedumā lietā nr. C-2388-18/27 norādīja “Atbildētāja /pers.C/ pieteikumam pievienojusi 2009. gada 22. decembra Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras lēmumu par pensijas piešķiršanu Nr. 105824, kurā nolemts /pers. C/ piešķirt apgādnieka zaudējuma pensiju 179,95 euro apmērā no 2009. gada 23. novembra līdz 2017. gada 5. augustam (**lietas 90. lapa**), no 2011. gada 1. decembra un 2014. gada 14. jūlija Valsts un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas lēmumiem redzams, ka atbildētājai /pers. C/ noteikta trešās grupas invaliditāte (**lietas 91., 92. lapa**). Savukārt ar 2014. gada 8. augusta Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras lēmumu Nr. 14/1753513 nolemts atjaunot /pers. C/ 3. grupas invaliditātes pensiju 64,03 euro apmērā mēneši no 2014. gada 28. maijalīdz 2016. gada 27. maijam (**lietas 93.-94. lapa**). **Izvērtējot iesniegtos pierādījumus**, tiesa konstatē, ka **tie nav attiecināmi uz lietu**, kā arī tie nesatur aktuālo informāciju uz prasības izskatīšanas brīdī, **līdz**

¹⁰⁷ Zemgales rajona tiesas 17.04.2020. spriedums lietā Nr. C-2261-20/43. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/416101.pdf>

¹⁰⁸ Kurzemes apgabaltiesas 22.10.2020. spriedums lietā Nr. C19040416. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/430875.pdf>

ar to nav vērtējami”¹⁰⁹. Iepriekš minētos tiesas spriedumos, tiesa nonāk pie secinājuma, ka pierādījumi uz lietu nav attiecināmi. Tomēr var novērot, ka šādi neattiecināmi uz lietu rakstveida pierādījumi tiek dokumentēti spriedumā un izvērsti skaidroti kādu trūkumu dēļ tie nav attiecināmi uz lietu.

CPL 149. p. nosaka vairākas iespējamās darbības attiecībā uz lietas sagatavošanu iztiesāšanai. Savukārt, attiecībā uz elektroniskiem pierādījumiem, CPL 149. p. 3. d. 5.pkt. nosaka, ka sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesis izlemj lietas dalībnieku lūgumus par rakstveida un lietisko pierādījumu pieņemšanu vai pieprasīšanu. Ja nepieciešams, tiesnesim ir tiesības noteikt arī sagatavošanās sēdi. Sagatavošanas sēdes kārtību nosaka CPL 149.¹p. Tās laikā tiesnesim ir tiesības izjautāt lietas dalībniekus par lietas būtību (tajā skaitā ar mērķi tiesnesim labāk izprast lietas būtību un iesniegtos pierādījumus). Tas savukārt nozīmē, ka arī pēc sagatavošanas sēdes balstoties uz CPL 149.p. 3.d. 5.pkt. tiesnesim būtu tiesības lemt vai vēlreiz lemt par atsevišķu pierādījumu neattiecināmību un/vai nepieļaujamību. Iztiesājot lietu un gatavojot spriedumu, balstoties uz CPL 193. p. 5. d. - Motīvu daļā norāda lietā konstatētos faktus, pierādījumus, uz kuriem pamatoti tiesas secinājumi, un argumentus, ar kuriem noraidīti tie vai citi pierādījumi. Šajā daļā norāda arī normatīvos aktus, pēc kuriem tiesa vadījusies, un konstatēto lietas apstākļu juridisko novērtējumu, kā arī tiesas secinājumus par prasības pamatotību vai nepamatotību¹¹⁰. Tādējādi būtu jāvērtē, vai spriedumā būtu jāparādās arī uz lietu neattiecināto pierādījumu saraksts un pamatojums kādēļ tiesa pieņēma lēmumu neattiecināt tos uz lietu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka Civillietas, kurās puses vēlas pamatot savas prasības vai iebildumus izmantojot elektroniskos pierādījumus, ir pakļautas lielākam riskam, ka tiek iesniegti vairāki elektroniski dokumenti, kas apliecina viena fakta pastāvēšanu vai arī kuriem nav nozīmes lietā. Ar mērķi sekmēt procesuālā ekonomijas principa ievērošanu, elektronisko pierādījumu attiecināšanas jautājumu būtu galvenokārt jāskata sagatavojot lietu iztiesāšanai. Turklāt, spriedumā tiesai nav jāvērtē uz lietu neattiecināmus elektroniskos pierādījumus un nav jāpamato lēmums par to neattiecināšanu uz lietu.

4.4. Pierādījumu izprasīšana

Sacīkstes principa ietvaros, katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus. Praksē rodas situācijas, kad puses rīcībā nav kāda pierādījuma, kas

---

¹⁰⁹ Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 20.06.2018. spriedums lietā Nr. C-2388-18/27. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/400881.pdf>

¹¹⁰ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.], 193. p. 5. d.

varētu pierādīt prasības vai iebildumu pamatotību. Par iemeslu šādām situācijām var kalpot personas datu aizsardzības prasības, kriminālprocesa datu slepenības prasības, komercnoslēpums un tml. Tādējādi, CPL 93. p. 2. d. paredz, ja pusēm vai citiem lietas dalībniekiem (piem. ekspertam) nav iespējams iesniegt pierādījumus, pēc viņu motivēta lūguma tos izprasa tiesa.

Juridiskajā literatūrā tiek uzsvērts, ja lietas dalībnieks lūdz tiesu izprasīt pierādījumus, tad tam šis lūgums jāmotivē, jānorāda, kāpēc viņš pats nevar dabūt nepieciešamo pierādījumu un to iesniegt tiesā. Ja tiesa no trešajām personām pieprasa pierādījumus, tām pašām tieši jāiesniedz vai jānosūta pieprasītie pierādījumi tiesai noteiktajā termiņā. Laika un procesuālo līdzekļu ekonomijas nolūkā nav lietderīgi uzticēt ieinteresētajiem lietas dalībniekiem tiesas pieprasītos pierādījumus saņemt no trešajām personām, lai pēc tam saņemtos pierādījumus nogādātu tiesā¹¹¹. Līdz ar to personai, kura vēlas lai tiesa izprasa pierādījumus, ļoti rūpīgi jāpamato šī vēlme, norādot kādus apstākļus tas varētu pierādīt un kādēļ puses rīcībā nav šāds pierādījums. Tālāk tiesas pienākumos ietilpst izvērtēt šāda lūguma pamatotību. Kā atzina LR Senāts, tiesām ļoti rūpīgi jāvērtē puses lūgums izprasīt pierādījumus un loģiski jāpamato lēmums pierādījuma izprasīšanas jautājumā. Tā LR Senāts 2020. gada 23. janvāra spriedumā lietā nr. SKC-43/2020 norādīja, ka apelācijas instances tiesa nav nodrošinājusi atbildētājai iespēju atspēkot prasību tādā ziņā, ka viņa nekādu dalību minētā darījuma noslēgšana nav ņēmusi. Civilprocesa likuma 93.panta otrā daļa noteic, kā tiesai jārikojas gadījumā, kad lietas dalībniekiem nav iespējams iesniegt pierādījumus, taču atbildētājas lūgums par pierādījumu izprasīšanu vispār noraidīts bez loģiska pamatojuma, liedzot viņai jebkādu iespēju atspēkot prasības pieteikumā aprakstītos apstākļus. Šajā gadījumā informāciju no kredītiestādēm fiziskā persona iegūt nevarēja, tāpēc tiesas atteikums pieprasīt ziņas no bankām bija nepamatots, kas liecina, ka tiesa nav nemaz centusies noskaidrot strīda pareizam risinājumam nepieciešamos apstākļos¹¹². Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi Civilprocesa likuma 93.panta otro daļu, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspiešanas. Tādējādi, Senāts atcēla Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas spriedumu un nodeva lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Turklāt, LR Senāts 2019. gada 31. oktobra spriedumā lietā nr. SKC-330/2019 norādīja, ka tiesas lēmums noraidīt lūgumu par konkrēto pierādījumu izprasīšanu būtu norādāms spriedumā un tiesas protokolā ar motivētu pamatojumu.¹¹³ Ņemot vērā iepriekš

---

¹¹¹ Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 175.lpp.

¹¹² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 23.01.2020. spriedums lietā Nr. C68383417, SKC-43/2020 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/401495.pdf>

¹¹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 31.10.2019. spriedums lietā Nr. C68486417, SKC-330/2019 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/393710.pdf>

minētos Senāta spriedumus un CPL prasības, var secināt, ka pierādījuma izprasīšanas pamatojuma vērtējums ir atstāts tiesas ziņā. Turklāt, to vērtējot arī tiesai argumentēti jānorāda sava lēmuma pamatojums.

Lietas dalībniekam pārsūdzot tiesas lēmumu attiecībā uz pierādījumu izprasīšanu, kā norādīja LR Senāts 2019. gada 19. jūnija spriedumā lietā nr. SKC-213/2019 - ir jānorāda, kādi tieši pierādījumi netika izprasīti un kādus lietas izskatīšanai nozīmīgus apstākļus tie apliecina, tāpat jāpamato, kā tieši attiecīgo pierādījumu neesamība ietekmējusi lietas izskatīšanas rezultātu.¹¹⁴

Attiecībā uz elektronisko pierādījumu izprasīšanu, piemērojamas visas rakstveida pierādījumu izprasīšanas prasības. Taču ņemot vērā elektronisko pierādījumu specifiku, pusei līdz saprātīgai detalizācijas pakāpei būtu jānorāda kurus tieši pierādījumus tā vēlas izprasīt. E-sarakstes gadījumā, būtu vēlams norādīt sarakstes dalībniekus, sarakstes datumus un aptuveno e-sarakstes laika diapazonu. Šādi lūguma pamatojumā aprakstīti elektroniskie pierādījumi ļautu izvairīties no izprasāmo elektronisko dokumentu nevajadzīgi lielā skaita, kā arī tiesai ļautu precīzāk vērtēt lūguma pamatotību.

Lietās kur par pierādījumu tiek izmantota e-sarakste vai arī no delikta izrietošām prasībām e-vidē un tml. būtu iespējams izprasīt interneta lietotāja datus. Attiecīgi, elektronisko sakaru likuma 71.² pants nosaka pienākumus, kurus jāievēro elektronisko sakaru komersantam saskaroties ar tiesas lūgumu nosūtīt pierādījumus. Attiecīgi iepriekš minētā panta 1.daļa nosaka, ka elektronisko sakaru komersants pēc tiesas pieprasījuma nodrošina informācijas sniegšanu par tā abonenta vai reģistrētā lietotāja vārdu, uzvārdu vai nosaukumu un adresi, kuram savienojuma laikā piešķirta interneta protokola (IP) adrese, lietotāja identifikators vai telefona numurs, lai nodrošinātu elektroniskajā vidē aizskarto personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību civillietās.¹¹⁵ Turklāt, lai nodrošinātu šī panta pirmajā daļā minēto, pēc prasības celšanas un tiesas pieprasījuma elektronisko sakaru komersants nodrošina informācijas sniegšanu arī par noslodzes datiem, kuriem ir nozīme lietas izskatīšanā un kuru izpaušanu lietā tiesa atzinusi par pieļaujamu, samērojot to ar personas tiesībām uz tās datu aizsardzību¹¹⁶.

Analizējot iepriekš atlasītos spriedumus, var secināt, ka komerclietās mēdz samērā bieži lūgt tiesu izprasīt kādu pierādījumu. Starp biežākiem lūgumiem ir izprasīt datus no kādas personas grāmatvedības reģistriem vai kredītiestādēm. Neskatoties uz apstākli, ka mūsdienu komunikāciju līdzkeļi kā arī komercdarbības ģeogrāfija diezgan bieži stiepjas pāri valsts

¹¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 19.06.2019. spriedums lietā Nr. C16060812, SKC-213/2019
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/385411.pdf>

¹¹⁵ Elektronisko sakaru likums./Latvijas Republikas likums, pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.10.2004; ar grozījumiem, kas stājas spēkā ar 08.06.2011./Latvijas Vēstnesis, 17.11.2004., Nr. 183(3131) 71.² panta 1.daļa

¹¹⁶ Turpat, 71.² panta 2.daļa

robežām, samērā reti ir sastopamas lietas, kur pastāv no ārvalstu elementa izprasītie elektroniskie pierādījumi.

Vērtējot pierādījumu izprasīšanas kārtību no ES valstīm (izņemot Dāniju), kuru nosaka Regula (EK) Nr. 1206/2001,¹¹⁷ darba autors secina, ka elektronisko pierādījumu izprasīšanas kārtība nav efektīva. Lietas dalībniekam savu lūgumu, jāiesniedz attiecīgā Latvijas Republikas tiesā, kura pieņemot pozitīvu lēmumu – ES valstu gadījumā – var iesniegt lūgumu par pierādījumu iegūšanu tieši ārvalstij, vai arī Tieslietu ministrijai, kura tālāk tos pārsūta attiecīgai ārvalsts atbildīgi iestādei. Tālāk lieta nonāk pie attiecīgās valsts tiesas, kurai lūgumu par pierādījumu izprasīšanu jāpieņem 90 dienu laikā.

Vērtējot pierādījumu izprasīšanas kārtību ārpus ES valstīm, varētu pastāvēt vēl lielāki sarežģījumi īstenot elektronisko pierādījumu izprasīšanu no platformām, kuras ir reģistrētas ārpus ES. Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka lai civillietā būtu iespēja izprasīt elektronisku pierādījumu no platformas uzturētāja, ja tas atrodas ASV, pirms lūguma iesniegšanas ir jāsaņem lūguma saņēmējas valsts iepriekšējā piekrišana. Ievērojot starp ES un ASV noslēgto līgumu par savstarpējo tiesisko palīdzību, un tajā noteikto kārtību, ir redzams, ka pusei, kura vēlēšies saņemt kādus pierādījumus no platformas uzturētāja (“mākoņa” administrators), tas nebūs iespējams¹¹⁸. Ņemot vērā, ka tieši ASV ir reģistrētas populāras platformas un ikdienā bieži lietojamas platformas (piemēram, WhatsApp, Facebook, Google un citas) samērā bieži var nākties saskarties ar nepieciešamību izprasīt pierādījumus no ASV. Eiropas Komisija 2019.gada 5. februārī pieņēma lēmumu ar ko atļauj sākt sarunas, lai panāktu vienošanos starp Eiropas valstīm Savienībai un Amerikas Savienotajām Valstīm par pārrobežu piekļuvi elektroniskiem pierādījumiem un par tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās. Lēmuma pamatojumā uzsvērts, ka vairāk nekā pusei visu kriminālizmeklēšanu mūsdienās nepieciešama piekļuve pie pārrobežu elektroniskajiem pierādījumiem. Apmēram 85% kriminālizmeklēšanas nepieciešami elektroniski pierādījumi, un divās trešdaļās no izmeklēšanām ir nepieciešams iegūt pierādījumus no tiešsaistes pakalpojumu sniedzējiem, kas atrodas citā jurisdikcijā. Pieprasījumu skaits tiešsaistes pakalpojumu sniedzējiem laikposmā no 2013. gada līdz 2018. gadam pieauga par 84%.

---

¹¹⁷ Padomes Regula (EK) Nr. 1206/2001 (2001. gada 28. maijs) par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās. Pieejama: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32001R1206>

¹¹⁸ Krūmiņš M. Pierādījumu iegūšana un pieļaujamība saistībā ar personas datiem. Jurista Vārds, 23.01.2018., nr.4 (1010)

Šāda veida dati ir svarīgi kriminālizmeklēšana, lai identificētu personu vai iegūtu informāciju par tās darbībām.¹¹⁹ Juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis: “Ja personas ir uzņēmušās risku un atbildību informāciju glabāt “mākonī”, tad arī pierādīšanas pienākumam ir jābūt atbilstoši sadalītam. Proti, tas būtu sadalāms atbilstoši faktiski esošajai situācijai, nevis analizējams un pieļaujams pēc tiesību normas formulējuma un izpratnes, kas tika pieņemta, kad par “mākoņiem” kā informācijas glabāšanas platformu un WhatsApp platformu neviens pat nedomāja un e-pasti bija pieejami tikai atsevišķiem indivīdiem.¹²⁰” Pierādīšanas pienākuma sadalīšana vai pāreja atbilstoši konkrētai lietai, pēc tiesneša ieskata, būtu jānosaka tiesnesim, un tas būtu darāms sagatavošanas tiesas sēdē, lai puses būtu gatavas uz tiesas sēdi pamatot savus izteikumus. Sadalāms atbilstoši faktiski esošajai situācijai un konkrētai lietai. Minētā pozīcija ir tikai Civilprocesa likuma 94. panta 4. daļas turpinājums¹²¹. Šāda pieeja nebūtu pretrunā ar Eiropas Padomes apstiprinātām vadlīnijām tiesām par elektronisko pierādījumu izmantošanu. Turklāt, proporcionāli sadalītu abu pušu pierādīšanas pienākumus un ļautu izvairīties no situācijas, kad prasītājs nevar pamatot savu prasību dēļ otras puses nepamatotas pierādījuma ticamības apstrīdēšanas. Attiecīgos gadījumos pārlietot uz atbildētāju pienākumu pamatot elektroniskā pierādījuma trūkumus. Līdz ar to, tiesām būtu iespēja objektīvāk pieņemt un izvērtēt pušu argumentus un nonākt pie objektīvās patiesības noskaidrošanas.

Turpinoties digitalizācijai un tehnoloģiju attīstībai, sagaidāms ka juridiskas un fiziskas personas arvien biežāk saskarsies ar elektroniskiem dokumentiem. Vienlaicīgi var prognozēt, ka arvien biežāk var rasties nepieciešamība tos izprasīt no ārvalstīm. Līdz ar to efektīvs elektronisko pierādījumu izprasīšanas regulējums no ārvalstīm varētu sekmēt lietas iztiesāšanas ātrumu un uzlabot personu normatīvos aktos noteikto tiesību aizsardzību.

---

¹¹⁹ European Commission [Eiropas Komisija]. Authorising the opening of negotiations in view of an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to electronic evidence for judicial cooperation in criminal matters. 05.02.2019. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation_council_decision_eu_us_e-evidence.pdf [aplūkots 28.01.2021.]

¹²⁰ Krūmiņš M. Pierādījumu iegūšana un pieļaujamība saistībā ar personas datiem. Jurista Vārds, 23.01.2018., nr.4 (1010)

¹²¹ Krūmiņš M. Pierādījumu iegūšana un pieļaujamība saistībā ar personas datiem. Jurista Vārds, 23.01.2018., nr.4 (1010)

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

- 1) Elektroniskie pierādījumi civilprocesā tiek iekļauti rakstveida pierādījuma grupā un atsevišķi nav definēti. Ņemot vērā elektronisko pierādījumu augošo izmantošanu civilprocesā, ar mērķi novērst neskaidrības un sekmēt vienotu pieeju tiesu praksē, tie būtu atsevišķi definējami CPL, nosakot ka, ***“elektroniskie pierādījumi ir ziņas par faktiem kas radīti, uzglabāti vai pārraidīti ar jebkādu ar datorprogrammatūras darbināmu ierīci”***. Ar to saprotot vissplašāko iespējamo definīciju, tajā skaitā, audio un video ierakstus, fotogrāfijas, auditācijas pierakstus un tml.
- 2) Ņemot vērā elektronisko pierādījumu kopīgās iezīmes ar pārējiem rakstveida pierādījumiem, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstu vienotu izpratni par termina “elektronisks dokuments” saturu, šobrīd CPL nav nepieciešams elektroniskos pierādījumus izdalīt kā atsevišķu pierādīšanas līdzekļu grupu. Vienlaicīgi, ņemot vērā samērā plašus un atšķirīgus elektronisko pierādījumu veidus, LR Tieslietu ministrijai būtu ieteicams izstrādāt Elektronisko pierādījumu vadlīnijas. Savukārt, tiesām būtu jāveido vienota tiesu prakse un judikatūra, ar mērķi nostiprināt vienotu elektronisko pierādījumu pieļaujamības kritēriju vērtēšanu, to ticamības apsvērumus, kā arī praktisku elektronisko pierādījumu apriti un uzglabāšanu.
- 3) Ar mērķi sekmēt procesuālā ekonomijas principa īstenošanu tiesu praksē, tiesām būtu jāizvairās no nesamērīgi augstu prasību izvirzīšanu attiecībā uz elektronisko dokumentu ticamību, izņemot gadījumus, kad to paredz likums vai Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi. Vērtējot elektroniskos pierādījumus kopsakarā ar pārējiem lietā esošajiem pierādījumiem, būtu jāpieturas pie pierādīšanas standarta līdz “saprātīgai ticamības pakāpei”. Elektronisko pierādījumu jomā, tas ir īpaši svarīgi, jo trūkstot pārējiem pierādīšanas līdzekļiem var būt samērā grūti sasniegt augstāku par “saprātīgās ticamības pakāpes” pierādīšanas standartu.
- 4) Elektroniskā dokumenta “oriģināla” izpratne samērā bieži neatbilst pārējo rakstveida dokumenta “oriģināla” izpratnei, kas praksē var radīt sarežģījumus izpildīt CPL 111. panta 4. daļas prasības attiecībā uz elektroniska dokumenta iesniegšanu oriģinālā formā. Lai novērstu neskaidrību un sekmētu elektronisko pierādījumu izmantošanu tiesā, CPL 111. panta 4. daļa būtu nepieciešams norādīt, ka šāda prasība neattiecas uz elektroniskiem dokumentiem. Attiecīgi, CPL 111. panta 4. daļa būtu papildināma un izsakāma sekojošā redakcijā: *“Ja tiesai iesniegts rakstveida pierādījums, noraksta, kopijas vai izraksta veidā, tiesa pēc lietas dalībnieku motivēta lūguma vai pēc savas*

iniciatīvas ir tiesīga pieprasīt iesniegt vai uzrādīt oriģinālu, ja tas nepieciešams lietas apstākļu noskaidrošanai. Šāda prasība nav attiecināma uz elektroniskiem dokumentiem”.

- 5) Elektronisko pierādījumu pieļaujamību tiesai jāvērtē ņemot vērā materiālo un procesuālo tiesību normu prasības. No materiālo tiesību normu skatu punkta, būtu svarīgi konstatēt, vai konkrētos tiesiskos apstākļos ir pieļaujama vēlamās elektroniskas formas lietošana. Tas ir, vai likums vai Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi neuzliek par pienākumu pieturēties pie noteiktas tiesiska darījuma formas. No procesuālo tiesību normu viedokļa, tiesai vajadzētu izvērtēt, vai civilprocesa likums pieļauj par pierādījumu izmantot iesniegto elektronisko pierādījumu.
- 6) Atsevišķus deliktus vai līguma noteikumu pārkāpumus ir iespējams pierādīt tikai ar pirmšķietami nelikumīgā veidā iegūtiem pierādījumiem. Tiesai, ar mērķi noskaidrot objektīvo patiesību, atsevišķos gadījumos, būtu pieļaujami attiecināt uz lietu un vērtēt pirmšķietami nelikumīgi iegūtos pierādījumus (piem. slēpts video vai audio ieraksts, nesankcionēta iepazīšanās ar citai personai adresētu korespondenci un tml). Tiesai jānoskaidro vai konstatējams samērīgs balanss starp personas tiesībām uz privāto dzīvi un korespondenci un otras puses interesēm- sverot aizsargājamās intereses un vērtējot lietas kopējos apstākļus.
- 7) Ņemot vērā plašus un atšķirīgus elektronisko pierādījumu veidus un praksē sastopamus gadījumus, kurā tiesa nespēj nolasīt iesniegtos elektroniskos dokumentus, tiesnesim lemjot par lietas ierosināšanu, būtu ieteicams, pārbaudīt vai nav kādi tehniski šķēršļi iesniegto elektronisko dokumentu nolasīšanas jomā. Nepieciešamības gadījumā to risināt sagatavošanas sēdē, vai arī lūdzot lietas dalībniekiem precizēt iesniegtos elektroniskos dokumentus.
- 8) Civillietas, kurās puses vēlas pamatot savas prasības vai iebildumus, izmantojot elektroniskos pierādījumus, ir pakļautas lielākam riskam, ka tiek iesniegti vairāki elektroniski dokumenti, kas apliecina viena fakta pastāvēšanu, vai arī kuriem nav nozīmes lietā. Ar mērķi sekmēt procesuālā ekonomijas principa ievērošanu, elektronisko pierādījumu attiecināšanas jautājumu būtu galvenokārt jāskata sagatavojot lietu iztiesāšanai. Turklāt, spriedumā tiesai nav jāvērtē uz lietu neattiecināmus elektroniskos pierādījumus un nav jāpamato lēmums par to neattiecināšanu uz lietu.

IZMANTOTIE AVOTI

Literatūra

1. Autoru kolektīvs. Prof. Baloža R. zin.red. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.
2. Autoru kolektīvs. Prof. Torgāna K. zin.red. Civilprocesa likuma komentāri I. Daļa (1.-28.nodaļa). Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2011, 256.lpp.
3. Autoru kolektīvs. Prof. Torgāna K. zin.red. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2006, 175.lpp.
4. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 391.lpp.
5. Garda A. Tiesību un digitālo risinājumu aktualitātes kredītiestāžu skatījumā. Jurista Vārds, 13.02.2018., nr.7 (1013)
6. Jurkeviča, T. Elektroniskie Pierādījumi Civilprocesā: promocijas darbs. Biznesa augstskola Turība. Rīga: 2015.
7. Krūmiņš M. Pierādījumu iegūšana un pieļaujamība saistībā ar personas datiem. Jurista Vārds, 23.01.2018., nr.4 (1010)
8. Līcis A. Prasības tiesvedībā un pierādījumi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
9. LZA Akadēmiskā terminu datubāze. Pieejams:
<http://termini.lza.lv/term.php?term=autentiskums&list=autentiskums&lang=LV>
10. Mežiņa I. Ortofoto jeb pierādījums, kas zināms tikai retajam. Jurista vārds, 26.06.2018, /NR. 26 (1032)
11. Ose D. Pierādījumu pieļaujamības un attiecināmības problēmas civilprocesā. Jurista Vārds, 24.05.2011., nr.21 (668)
12. Ose, D. Pierādījumi un pierādīšana civilprocesā: promocijas darbs. LU Juridiskā fakultāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.
13. Ozols G. Trīs digitālie risinājumi, kas samazinās birokrātiju Tavam biznesam. VARAM, 11.09.2019. Pieejams:
<http://www.varam.gov.lv/lat/print/?doc=27917&from=27>
14. Pētersone Z. Pierādījumu nodrošināšana. Jurista Vārds, 23.03.2010., nr.12 (607)
15. Pētersone, Z. Civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi, kas tiesā piemērojami intelektuālā īpašuma tiesību lietās. Rīga: LU, 2010.
16. Piģēns K. Robottiesnesis – Igaunijā iecerētais mākslīgā intelekta rīks. Jurista Vārds, 24.09.2019., nr.38(1096)
17. Rasnačs L. Pierādījumu iesniegšana civilprocesā. Jurista Vārds, 22.05.2012., nr.21 (720)

18. Skutelis K. LMT šo gadu noslēdz ar piecām palaistām 5G bāzes stacijām. Kursors, 22.12.2019. Pieejams: <https://kursors.lv/2019/12/22/lmt-so-gadu-nosledz-ar-piecam-palaistam-5g-bazes-stacijam/>
19. Sprugaine V. Ar eParakstu iespējams parakstīt Eiropas Savienības vienotā formāta dokumentus. LR Satiksmes Ministrija. Pieejams: http://www.sam.gov.lv/satmin/preview/?cat=533&art_id=5705&action=print&
20. [b.a.] Bezkontakta pigāde. Venipack, 17.03.2020. Pieejams: <https://www.venipak.lv/bezkontakta-piegade/>
21. [b.a.] E-paraksts produkti. LVRTC. Pieejams: https://www.eparaksts.lv/lv/par_mums
22. [b.a.] Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta skaidrojošā vārdnīca. Pieejama: <http://www.tezaurs.lv/sv/?w=metadati>
23. [b.a.] Logfile. Pieejams: <http://en.wikipedia.org/wiki/Logfile>
24. [b.a.] Mākoņdatošana. Pieejama: <http://letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=m%C4%81ko%C5%86dato%C5%A1ana&id=2635787&&g=1>
25. [b.a.] Mākoņskaitļošana. Pieejams: <http://lv.wikipedia.org/wiki/M%C4%81ko%C5%86skait%C4%BCo%C5%A1ana>
26. [b.a.] Ortofotokartes. Latvijas Ģeotelpiskās informācijas aģentūra. Pieejams: http://map.lgia.gov.lv/index.php?lang=0&cPath=4_16
27. [b.a.] VARAM: Ar Latvijas e-ID karti iespējams saņemt e-pakalpojumus arī citās ES dalībvalstīs. VARAM, 17.04.2020. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/aktual/preses_relizes/?doc=28530
28. Boucher P. How blockchain technology could change our lives. EU publications, 20.02.2018. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9964fbfd-6141-11e7-8dc1-01aa75ed71a1>
29. Council of Europe [Eiropas Padome]. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe: 30.01.2019., p.15
30. Council of Europe [Eiropas Padome]. The use of Electronic evidence in civil and administrative law proceedings and its effect on the rules of evidence and modes of proof. 27.07.2016. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/cdcj/activities/digital-evidence>
31. Digital population worldwide. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>

32. Dodge J. Does “Delete forever” in Gmail really mean it? Pieejams:
<http://www.smartplanet.com/blog/thinking-tech/does-8220delete-forever-8221-in-gmail-really-mean-it/2149>
33. E-commerce worldwide. Pieejams:
<https://www.statista.com/outlook/243/100/ecommerce/worldwide#market-arpu>
34. European Commission [Eiropas Komisija]. Authorising the opening of negotiations in view of an agreement between the European Union and the United States of America on cross-border access to electronic evidence for judicial cooperation in criminal matters. 05.02.2019. Pieejams:
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/recommendation_council_decision_eu_us_e-evidence.pdf
35. European Commission [Eiropas Komisija]. Practice guide for the application of the Regulation on the Taking of Evidence. [b.d.]. Pieejams: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence-76-en.do
36. Gillespie J. Coping when everything is digital? Digital Documents and Issues in Document Retention. Pieejams: http://www.cyberlawcentre.org/ddr/ddr_wp_A4.pdf
37. Keane, A. The Modern Law of Evidence 9 edition. Oxford: Oxford University Press, 2012.
38. Manning. L. Already in 2020, IBM Announces Wealth of Blockchain Products Targeted at Many Industries. Nasdaq, 06.02.2020. Pieejams:
<https://www.nasdaq.com/articles/already-in-2020-ibm-announces-wealth-of-blockchain-products-targeted-at-many-industries>
39. Mason, S. International electronic evidence. London: British Institute of International and Comparative Law, 2008.
40. Paul, G. Foundations of digital evidence. American bar association, 2008, 257p.
41. Pollock D. Will 2020 Be The Year Cryptocurrency And Blockchain Becomes Operational? Forbes, 29.01.2020. Pieejams:
<https://www.forbes.com/sites/darrynpollock/2020/01/29/will-2020-be-the-year-cryptocurrency-and-blockchain-becomes-operational/#1f3af3e16960>
42. Setec Investigations, The Importance of Metadata. Pieejams:
<http://www.setecinvestigations.com/resources/whitepapers/article9.php>
43. Temple Lang J., Legal problems of digital evidence. 2013. Pieejams:
<http://antitrust.oxfordjournals.org/content/early/2013/08/01/jaenfo.jnt007.full>

44. Треушников М.К., Гражданский процесс. Москва: Издательский Дом "Городец", 2007. 165 с.

Normatīvie akti

45. Eiropas Parlamenta un Padomes regula (es) nr. 910/2014 Par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu 1999/93/EK. Pieņemta 23.07.2014.,
46. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998 [01.07.2019. red.]
47. Elektronisko dokumentu likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002 [31.12.2019. red.]
48. Ģeotelpiskās informācijas likums: LV likums. Pieņemts 17.12.2009 [01.07.2018. red.] 1. pants
49. Noteikumi par faktu fiksēšanu. Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju noteikumi. Pieņemti 08.11.2013. [15.12.2017. red.]
50. Estonian Civil proceeding Code [Igaunijas Civilprocesa likums]. [30.01.2020. red.]. Pieejams:<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>
51. Lithuanian Civil proceeding Code [Lietuvas Civilprocesa likums]. [30.01.2020. red.]. Pieejams:
[http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civi
linio%20procesos%20kodeksas](http://www.infolex.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=77554&title=LR%20civi%20linio%20procesos%20kodeksas)

Juridiskās prakses materiāli

52. Augstākās tiesas Senāta 05.09.2019. spriedums lietā nr. A420408113, SKA-785/2019. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
53. Latvijas Republikas Augstākās tiesas 07.03.2018. lēmums lietā nr. SKC-563/2018. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
54. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 29.10.2008. spriedums lietā Nr. SKC – 386. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/civillietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018>
55. Latgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 04.04.2019. spriedums lietā nr. C12253717.8.S. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
56. Administratīvā rajona tiesas 19.04.2011. spriedums lietā nr. A42738909. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
57. Kurzemes rajona tiesas 29.08.2018. spriedums lietā nr. C-1732-18/18. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

58. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 27.04.2018. spriedums lietā nr.C29521217.
Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
59. Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 08.06.2015. spriedums lietā nr.C31395214.
Pieejams:<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
60. Vidzemes rajona tiesas 15.05.2018. spriedums lietā nr. C11073417.
Pieejams:<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
61. Zemgales rajona tiesas 31.05.2018. spriedums lietā nr. C-0765-18/44
62. Zemgales rajona tiesas 27.06.2019. spriedums lietā nr. C73282619.
Pieejams:<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
63. Rīgas rajona tiesas 09.11.2017. spriedums lietā Nr. C33745416. Pieejams:
<https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
64. Court of Appeals of Maryland. 2004. LeJeune v. Coin Acceptors, Inc., 2004 Md. LEXIS 251 (Md. May 13, 2004). Pieejams:<http://mdcourts.gov/opinions/coa/2004/111a03.pdf>
65. United States District court for the middle district of Georgia macon division.
16.11.2007. Cobb v. Dawson, 2007, LEXIS 4632 (M.D. Ga. Jan. 22, 2007). Pieejams:
http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/USCOURTS-gamd-5_06-cv-00066/pdf/USCOURTS-gamd-5_06-cv-00066-3.pdf

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs "Elektroniskie pierādījumi civilprocesā" izstrādāts LU juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Vadims Koroļovs

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītājs: Dr.iur. Daina Ose _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____

Dekanāta pilnvarotā persona: metodiķe Madara Ose _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____

Komisijas sekretārs(e): _____